

Saksbehandler: Liv Janne Dehlin

Referatsaker

1. Protokoll fra møte i Kirkerådet 13.-15.02.2008 (*vedlagt*)
2. Protokoll fra Komiteen for internasjonale spørsmål (KISP) 25.-26.02.08 (*vedlagt*)
3. Protokoll fra møte i KUIs prosjektkomité 25. februar 2008 (*vedlagt*) og 9. mai 2008
4. Referat fra møte i Samarbeidsråd for Menighet og Misjon (SMM) 12.03.08 (*vedlagt*)
5. Kontaktgruppa mellom Islamsk Råd Norge og Mellomkirkelig råd for Den norske kirke: Protokoll fra møte 06.03.08 (U.off § 5.1) og Årsmelding 2007 (*vedlagt*)
6. Protokoll fra møte i Nådens fellesskap - Samarbeidsrådet mellom Dnk og Metodistkirken i Norge 7. april 2008 (*vedlagt*)
7. Protokoll fra rådsmøte (*vedlagt*) og årsmøte (*ettersendes*) i Samarbeidsrådet for tros- og livsynssamfunn (STL) 26.03.2008

Forslag til vedtak

Mellomkirkelig råd tar referatsakene til orientering.

Protokoll Kirkerådet (KR)

13.-15.02.2008

Kirkens hus

Til stede:

Jorund Andersen
Nils-Tore Andersen
Petter N. Dille
Terje Fonk
Arne Backer Grønningsæter
Tore Johnsen
Lars Erlend Kielland
Svein Arne Lindø
Svein Malmbekk

Johanne G. Mikalsen
Ingunn Rinde
Kjersti T. Rogne
Olav Skjevesland
Harald Nyeggen Sommer
Erlend Rogne (for Ingrid Vad Nilsen)
Anne L. Tveter
Sissel Vartdal

Fravær under enkelte saker, ved behandling og/eller da vedtak ble fattet:

Svein Arne Lindø under sak 1/08, 2/08, 21/08, Nils-Tore Andersen under sak 3/08, 4/08, 22/08, Sissel Vartdal under sak 7/08, 9/08, 16/08, Johanne G. Mikalsen under sak 1/08, 2/08, 11/08 og 16/08.

Til stede fra sekretariatet:

Per Kristian Aschim
Ole-Inge Bekkelund
Per E. Dehlin
Lillian M. Dittmann
Vibeke Fjeld
An-Magritt Granli
Jens-Petter Johnsen

Øyvind Meling
Marit Omland
Gerd Karin Røsæg
Jahn-Oluf Skonnord
Dag Stange
Synnøve Himmaland Stendal
Per Tanggaard

Møtet ble ledet av Nils-Tore Andersen og Sissel Vartdal. Som vanlig fulgte en ordningen med en saksordfører for hver sak. Det var ingen merknader til innkallingen. Konsulentene var primært til stede under behandling av egne saker.

Før behandlingen av sak 13-15/08 ble det avholdt et seminar om Reform av kirkens gudstjenesteliv med vekt på liturgier. Prosjektleder Lillian M. Dittmann og NFGs leder Finn Wagle deltok.

13.2.kl. 10-16 ble det avholdt et felles møte for de tre sentralkirkelige rådene. Møtet ble innledet med gudstjeneste i Margaretakyrkan.

Saksliste

Saksnr.	Arkivsak	Sakstittel
001/08	08/7	Referatsaker
002/08	08/9	Orienteringssaker
003/08	06/332	Årsmelding for de sentralkirkelige råd 2007
004/08	06/333	Årsplan for de sentralkirkelige råd 2008
005/08	06/502	Budsjett for de sentralkirkelige råd for 2008
006/08	07/289	Statsbudsjettet 2009. Prioriteringer for det helhetskirkelige området
007/08	07/289	Statsbudsjettet 2009. Prioriteringer for Kirkerådet
008/08	07/387	OVF 2008. Tildeling av midler
009/08	08/13	Evaluering av Kirkemøtet 2007. Program og foreløpig saksliste KM 2008
010/08	05/392	KRL-faget.Høringsuttalelse til Forslag til endringer i opplæringsloven
011/08	07/46	Plan for kyrkjemusikk
012/08	07/368	Nasjonalt pilegrimsarbeid. Nasjonalkirkelig utvalg for pilegrimsarbeid. Stiftelsen Nidaros pilegrimsgård
013/08	08/18	Innledende dokument for sakene KR 14/08 og KR 15/08
014/08	08/17	Forslag til ny dåpsliturgi, 1. behandling
015/08	08/15	Forslag til ny nattverdiliturgi, 1. behandling
016/08	07/21	Fastsettelse av møtedatoer for Kirkerådet 2009
017/08	07/383	Uttalelse om ny biskop i Møre
018/08	07/308	Visjonsdokument for Den norske kirke 2009 - , 1. behandling
019/08	08/1	Trosopplæringsreformen. Orientering og drøfting. UTSETTES
020/08	06/356	Statuttendring og oppnevning til Liturgisk Senter
021/08	07/154	Oppnevninger til KIFO 2008-2010
022/08	08/29	Forsøksordning ved bispedømmeråds- og kirkemøtevalg 2009-2010
023/08	07/286	Implementering av planer vedtatt av Kirkemøtet i perioden 2007-2009

Sak 17/08 *Uttalelse om ny biskop i Møre* ble behandlet i lukket møte.

KR 001/08   Referatsaker

---

1. Protokoll fra Samisk kirkeråd, 4.-5.09.07
2. Protokoll fra Mellomkirkelig råd, 11.-12.09.07
3. Referat fra SMM, 05.12.07
4. Protokoll fra NFG 3.-4.10.07
5. Protokoll fra NFG 6.-7.12.07
6. Foreløpig protokoll fra NFG, Salmeutvalget (UUS), 3.-5.12.07
7. Referat fra møte i Samarbeidsråd for barne- og ungdomsarbeid, 15.10.07
8. Referat fra utvalg for ungdomsspørsmål, 20.11.07
9. Protokoll fra styringsgruppa for trosopplæringsreformen, 23.10.07
10. Referat fra NFG, 24.-25.01.08, sak NFG 7/08

KR-001/08 Vedtak:

Kirkerådet tar referatsakene til orientering.

KR 002/08   Orienteringssaker

---

1. Orienteringer fra Bispemøtet og de sentralkirkelige råd
2. Årsmelding 2006 Kirkens ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep
3. Endelig høringsuttalelse NOU 2007:6 Formål for framtida - Nye formålsparagrafer for barnehage og opplæring, 31.10.07
4. Strategiplan SMM 2008-2010
5. Høringsuttalelse til Høring om endringer i barnehageloven, 03.01.08
6. Oversikt over oppfølging av saker fra KM 2007
7. Stat-kirke. Orientering om den politiske prosessen
8. Status for arbeidet med nytt medlemsregister for Den norske kirke
9. Tolkning av Kirkemøtets vedtak i sak KM 7/07. Brev fra KA 20.12.07 og svarbrev fra KR 24.01.08
10. Instruks om tomtefeste – Opplysningsvesenets fond og Grunnloven § 106, brev av 28.01.08 fra Justis- og politidep. til KKD.
11. Endring i tenesteordninga for kyrkjelydsprestar § 18, rundskriv 23.01.08 fra KKD

KR-002/08 Vedtak:

Kirkerådet tar sakene til orientering.

Til sak 2.6:

Spørsmålet om fleksible løsninger for menighetstilhørighet og valgmenigheter inngår som et element i det forestående utredningsarbeidet knyttet til kirkelig organisering.

KR 003/08   Årsmelding for de sentralkirkelige råd 2007

KR-003/08 Vedtak:

1. Kirkerådet godkjenner meldingen om virksomheten i Kirkerådet, Samisk kirkeråd og Mellomkirkelig råd i 2007 med de merknader som er fremkommet i møtet.
2. Årsmeldingen oversendes Kultur- og Kirkedepartementet og Kirkemøtet til orientering.

KR 004/08   Årsplan for de sentralkirkelige råd 2008

KR-004/08 Vedtak:

Kirkerådet vedtar det fremlagte forslag til samlet årsplan for Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd for 2008 med de endringer som fremkom i møtet.

KR 005/08   Budsjett for de sentralkirkelige råd for 2008

KR-005/08 Vedtak:

Kirkerådet vedtar den fremlagte budsjettfordeling for 2008 for Mellomkirkelig råd, Samisk kirkeråds og Kirkerådets virksomhet.

KR 006/08

**Statsbudsjettet 2009. Prioriteringer for det
helhetskirkelige området**

KR-006/08 Vedtak:

1. Kirkerådet vil uttrykke bekymring for lokalkirkens økonomi og vil sterkt understreke behovet for økte tildelinger til lokalkirken. Spesielt trengs det tiltak overfor de små fellesrådene. Kirkerådet vil videre understreke behovet for økt tilskudd til kirkelig virksomhet i kommunene og bekymringen over det manglende vedlikeholdet av kirkene. Kirkerådet mener rammene for rentekompensasjonsordningen bør økes så raskt som mulig.
2. På de felleskirkelige tiltakene vil Kirkerådet prioritere Trosopplæringsreformen, diakonal satsing på sentralt, regionalt og lokalt nivå, prestestillinger i menigheter med sterk befolkningsvekst og spesialprestestillinger, samt ressurser til arbeidet med valg og demokrati.
3. Kirkerådet ber om at det nå gis nødvendige midler til utvikling og drift av et nytt medlemsregister og elektronisk kirkebok.
4. Kirkerådet peker på behovet for tilskudd til forsøks- og utviklingstiltak i kirken/menighetene og oppfølging av det kirkelige reformarbeidet.
5. Kirkerådet peker videre på at det fra statlige kulturmidler i 2009 må bevilges midler til den kirkelige kultursatsingen.
6. Kirkerådet ber om at det nå stilles nødvendige bevilgninger til disposisjon både sentralt og regionalt for å gjennomføre Kirkemøtets vedtak i sak KM 04/07 Truet liv – troens svar.

KR 007/08

Statsbudsjettet 2009. Prioriteringer for Kirkerådet

Kirkerådets behandling

Jorund Andersen la frem forslag om å flytte Rekruttering til pkt. 2. Forslaget falt mot 8 stemmer (leders dobbeltstemme).

KR-007/08 Vedtak:

Kirkerådet prioriterer følgende tiltak på grunnlag av nedennevnte satsingsområder:

1. Trosopplæringsreformen
2. Menighetsutvikling
3. Satsing på informasjon og kommunikasjon
4. Rekruttering

KR 008/08 OVF 2008. Tildeling av midler

KR-008/08 Vedtak:

Tildelingen fra Opplysningsvesenets fond til kirkelige formål er for 2008:	kr 23 500 000
Merforbruk fra 2007 (fratrekk på Kirkemøtets andel)	- kr 437 000

Kirkerådet gir direktør fullmakt til å omdisponere innenfor Kirkerådets prosjekter. Brukes det lite på et prosjekt kan midler overføres til et annet prosjekt. Kirkerådet gir også direktør fullmakt til å disponere de resterende midlene, kr. 180 000, til interne eller eksterne prosjekter.

Fellestiltak:	kr 8 348 100
1. Kirkerådet avsetter til økumeniske kontingenter (pålagt gjennom St.prp nr. 1)	kr 3 914 000
2. Kirkerådet avsetter til generalforsamlinger	kr 270 000
3. 10 % til søsterkirker, fordelt av Mellomkirkelig råd	kr 1 931 €
4. Administrasjonstilskudd	kr 2 232 500

Kirkemøtets andel:	kr 7 138 950
	<small>I dette beløpet er overført merforbruk fra 2007 lagt inn.</small>
4. Av Kirkemøtets andel avsetter Kirkerådet til kirkelige pilotprosjekter og Kirkerådets prosjekter	kr 3 089 950
5. Av Kirkemøtets andel avsetter Kirkerådet til prosjekter innenfor samisk kirkeliv	kr 700 000
6. Av Kirkemøtets andel avsetter Kirkerådet til eksterne prosjekter i henhold til saksutredning og de endringer som framkom i møtet.	kr 3 349 000

Bispedømmenes andel:	kr 7 575 950
-----------------------------	---------------------

7. Til bispedømmene tildeles følgende beløp:

Oslo	524 552	100 000
Bæve	615 215	100 000
Hamar	699 403	100 000
Tromsø	576 360	100 000
Agder og Telemark	647 595	100 000
Stavanger	472 744	100 000
Bispedømmet	822 446	100 000
Møre	459 792	100 000
Trondheim	641 119	100 000
Sør-Hålogaland	498 648	100 000
Nord-Hålogaland	518 076	100 000

KR 009/08   Evaluering av Kirkemøtet 2007. Program og foreløpig saksliste KM 2008

KR-009/08 Vedtak:

1. Kirkerådet vedtak følgende foreløpige saksliste for Kirkemøtet 2008:

KM 01/08   Innstilling fra protokollkomiteen

KM 02/08   Valg og oppnevninger

1. Kirkerådets leder 2009-2010
2. Mellomkirkelig råds leder 2009-2010
3. Samisk kirkeråds leder 2009-2010
4. Medlemmer til Det Norske Bibelselskaps representantskap 2009-2011
5. Dnks medlem av LVFs råd
6. Dnks kandidat til KEKs sentralkomiteé
7. Delegater til KEKs generalforsamling
8. Delegater til LVFs generalforsamling

KM 03/08   Orienteringssaker

1. Statusrapport fra arbeidet med Reform av kirkens gudstjenesteliv
2. Protokoll fra Ungdommens kirkemøte 2008
3. Protokoll fra Bispemøtet 2008
4. Årsmelding for Sjømannskirken/Norsk kirke i utlandet 2007
5. Årsmelding for Døvekirkenes fellesråd 2007
6. Årsmelding for De sentralkirkelige råd 2007
7. Kirken og den økonomiske globalisering (oppfølging 2008)

- KM 04/08   Evaluering av godkjenningsordning for personer uten cand.theol- grad
- KM 05/08   ”To kirker – en tro”. Samarbeidsavtale med Den evangelisk lutherske frikirke
- KM 06/08   Plan for kyrkjemusikk
- KM 07/08   Plan for trosopplæring, generell del
- KM 08/08   Diakontjenesten som del av kirkens ordinerte tjeneste
- KM 09/08   Visjonsdokument for Den norske kirke
- KM 10/08   Kirke for og med unge mellom 18 og 30 år
- KM 11/09   Forsøksordning ved bispedømmeråd- og Kirkemøtevalg 2009/2010
- KM 12/08   Bærekraftreformen 2008-2017. Milepælsplan
- KM 13/08   Kyrkjene i Midtausten og vårt ansvar
- KM 14/08   Stat-kirke (foreløpig tittel)

2. Kirkerådet ber sekretariatet arbeide videre med planleggingen av Kirkemøtet 2008 med utgangspunkt i de synspunkter som fremkom i møtet.

KR 010/08   KRL-faget. Høringsuttalelse til Forslag til endringer i opplæringsloven

---

Kirkerådets behandling

Det ble stemt over fagets navn: 11 ønsket å beholde K'en i KRL. 4 stemte mot.

KR-010/08 Vedtak:

Kirkerådet godkjenner det fremlagte forslaget til høringsuttalelse med de forslag til endringer som fremkom i møtet.

Høringsuttalelsen vedlegges protokollen.

KR 011/08   Plan for kyrkjemusikk

KR-011/08 Vedtak:

Plan for kyrkjemusikk vert send på høyring med frist 20. juni 2008.

**KR 012/08   Nasjonalt pilegrimsarbeid. Nasjonalkirkelig utvalg
for pilegrimsarbeid. Stiftelsen Nidaros pilegrimsgård**

KR-012/08 Vedtak:

1. Kirkerådet er positiv til at det etableres et nasjonalkirkelig utvalg for pilegrimsarbeid, som primært skal ivareta koordinerende funksjoner mellom det regionale pilegrimsarbeidet og de nasjonale og internasjonale, mellomkirkelige interesser og muligheter.

Kirkerådet ber sekretariatet i samarbeid med involverte parter arbeide vidare med mandat og sammensetning av utvalget, de økonomiske rammer, plassering m.v. Ikke minst må en se på hvor omfattende en ønsker at dette utvalget skal være mht. oppgaver og tiltak. På bakgrunn av en slik nærmere utredning/ avklaring, hvor også forholdet til de andre pilegrimsprosjektene vurderes, vil Kirkerådet ta endelig stilling til saken.

2. Kirkerådet ønsker å bidra til at stiftelsen Nidaros pilegrimsgård kan opprettes, og er glad for det engasjementet og den støtten som er gitt av både offentlige og kirkelige organer.

Kirkerådet ønsker å gå inn som medstifter, og bevilger kr. 20.000 til stiftelseskapital. Det understrekes at Kirkerådet ikke har anledning til å gå inn med årlig driftstilskudd.

Kirkerådet ser det som naturlig at rådet oppnevner et medlem med varamedlem til stiftelsens styre. Kirkerådets arbeidsutvalg får fullmakt til å oppnevne til styret og medlemmer av rådsmøtet.

**KR 013/08   Innledende dokument for sakene KR 14/08 og KR
15/08**

KR-013/08 Vedtak:

Kirkerådet tar dokumentet til orientering og ber om å få forslag til høringsdokument forelagt i sitt møte i juni.

KR 014/08   Forslag til ny dåpsliturgi, 1. behandling

KR-014/08 Vedtak:

1. Kirkerådet tar det fremlagte forslag til ny dåpsliturgi til orientering og ber administrasjonen sende det på høring i samsvar med "Regler for saksbehandling for liturgisaker".
2. Kirkerådet ber om å få saken tilbake til videre behandling etter endt høringsprosess.

KR 015/08   Forslag til ny nattverdiliturgi, 1. behandling

KR-015/08 Vedtak:

1. Kirkerådet tar det fremlagte forslag til ny nattverdiliturgi til orientering og ber administrasjonen sende det på høring i samsvar med "Regler for saksbehandling for liturgisaker".
2. Kirkerådet ber om å få saken tilbake til videre behandling etter endt høringsprosess.

KR 016/08   Fastsettelse av møtedatoer for Kirkerådet 2009

KR-016/08 Vedtak:

Kirkerådet fastsetter følgende møtedatoer for 2009:

5.-6. mars

27.-28. mai

17.- 18. september, evt. også 16. september.

KR 017/08   Uttalelse om ny biskop i Møre

Saken ble behandlet i lukket møte.

KR-017/08 Vedtak:

Kirkerådet har på sitt møte 13.-15. februar d.å. avgitt uttalelse om utnevning av ny biskop i Møre som følger:

- Nr. 1: Halvor Nordhaug - 8 stemmer
- Nr. 2: Ingeborg Midttømme - 14 stemmer
- Nr. 3: Bjarne Olaf Weider - 13 stemmer

Evt. dissenser:

- Som nr. 1: Ingeborg Midttømme - 7 stemmer
- Som nr. 2: Bjarne Olaf Weider - 1 stemme
- Som nr. 3: Øystein Bjørdal - 2 stemmer

KR 018/08   **Visjonsdokument for Den norske kirke 2009 - , 1. behandling**

KR-018/08 Vedtak:

Kirkerådet anbefaler:

- å utvide planperioden for visjonsdokumentet til seks år.
- å arbeide videre med et visjonsdokument, fremfor en strategiplan for Den norske kirke.
- å arbeide videre med visjonsformulering for Den norske kirke som inkluderer ”- en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke”, men med en ny innledningsdel.
- at hovedmålene beholdes i hovedsak slik de foreligger, men at det arbeides videre med formuleringene med utgangspunkt i de kommentarer som kom fram i høringen og i møtet.
- at det arbeides videre med det innholdsmessige i delmål og underpunkter ut fra de kommentarer som kom fram i møtet.
- at det arbeides videre med dokumentet, som kommer tilbake i bearbeidet versjon til videre behandling i neste rådsmøte.

KR 019/08   **Trosopplæringsreformen. Orientering og drøfting. UTSETTES**

Saken utsettes til junimøtet.

KR 020/08   **Statuttendring og oppnevning til Liturgisk Senter**

KR-020/08 Vedtak:

1. Kirkerådet vedtar en midlertidig omstrukturering av styringsstrukturen for Liturgisk Senter for perioden 2008- 2011 i tråd med saksfremlegget.

KR 021/08**Oppnevninger til KIFO 2008-2010**

KR-021/08 Vedtak:

1. Kirkerådet oppnevner Knut Lundby som leder i KIFOS styre, med Alf Rolin som varamedlem.

2. Kirkerådet oppnevner følgende personer med varamedlemmer til KIFOs representantskap:

Ingvild Sælid Gilhus,
Jens-Petter Johnsen
Elisabeth Nilsen, leder

vara: John Egil Rø
vara: Gerd Karin Røsæg
vara: Synnøve Hinnaland Stendal

3. Oppnevningene gjelder for perioden 2008 – 2010 (t.o.m representantskapsmøtet 2010)

KR 022/08**Forsøksordning ved bispedømmeråds- og kirkemøtevalg 2009-2010**

Kirkerådets behandling

Harald Nyeggen Sommer foreslo følgende ordlyd i pkt. 2:

Som et foreløpig synspunkt vil Kirkerådet anse det mest tjenlig med en prøveordning som kombinerer indirekte valg til bispedømmerådet med direkte valg på supplerende delegater til Kirkemøtet fra hvert bispedømme.

Forslaget ble enstemmig vedtatt.

KR-022/08 Vedtak:

1. Kirkerådet ber om at det arbeides videre med å utforme en prøveordning med en kombinasjon av direkte og indirekte valg til bispedømmeråd og Kirkemøte, med tanke på de kirkelige valgene i 2009-2010. Kirkerådet er kjent med at KKD har nedsatt et Demokratiutvalg som bl.a. vil arbeide videre med disse spørsmålene.

2. Som et foreløpig synspunkt vil Kirkerådet anse det mest tjenlig med en prøveordning som kombinerer indirekte valg til bispedømmerådet med direkte valg på supplerende delegater til Kirkemøtet fra hvert bispedømme.
3. Kirkerådet understreker betydningen av at en prøveordning foreligger i tide til forsvarlig forberedelse og gjennomføring av valget høsten 2009 og at de nødvendige økonomiske rammer stilles til rådighet. Kirkerådet forutsetter at utkast til prøveordning blir gjenstand for forsvarlig høring i kirkelige organer før den fastsettes og iverksettes, og at saken kommer til ny behandling i Kirkerådet når forslag til forsøksordning er ferdig utformet.

**KR 023/08   Implementering av planer vedtatt av Kirkemøtet i
perioden 2007-2009**

KR-023/08 Vedtak:

Kirkerådet ber sekretariatet følge opp implementeringsarbeidet i tråd med den tenkningen som er presentert i saksframstillingen og de innspill som kom i møtet.

Vedlegg sak KR 10/08

HØRINGSUTTAELSE FORSLAG TIL ENDRINGER I OPPLÆRINGSLOVEN

Kirkerådet har mottatt "Høring – endringer i opplæringsloven" fra Kunnskapsdepartementet og har behandlet denne i møte 14.-15.februar 2008. Innspill fra Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd er innarbeidet i høringsuttalelsen.

Innledning

Innledningsvis er det viktig å understreke at for Kirkerådet er det en selvfølge at undervisningen i norsk skole ikke skal krenke menneskerettighetene. Kirkerådet ser positivt på at KRL-faget blir behandlet som et ordinært skolefag.

Når det nå kreves endringer i forhold til opplæringsloven og KRL-faget, må det drøftes hva som er nødvendige og hva som er ønskelige endringer for å imøtekomme dommen fra Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD).

Så langt Kirkerådet kan se, er flere av de endringene som er nødvendige allerede gjort ved revisjonene i 2001/2002 og særlig i 2005 som følge av kjennelsen i FN's menneskerettighetskomité. Sammenstillingen mellom KRL-faget og formålsparagrafen er fjernet. Den omdiskuterte formuleringen i formålsparagrafen "... hjelpe til med å gje barna ei kristen og moralsk oppseding", er det bred enighet om ikke å føre videre i det nye formålet for opplæringen.

Krav til begrunnet fritak er endret slik at det nå kun skal meldes om fritak. Det har imidlertid vært lagt et unødvendig stort ansvar på foreldrene for å holde seg orientert om skolens undervisning, med tanke på eventuell mulighet for å ta elevene ut av uønsket aktivitet. Skolens informasjon bør derfor skjerpes. Det er også viktig å understreke elevens rett til tilpasset opplæring. Gjennom Rundskriv F-15-07 understrekes skolens plikt til å gi ikke-diskriminerende tilbud til de elevene som er fritatt fra en aktivitet.

I lys av kontekst og tradisjon i Norge er det, ifølge EMD, naturlig at faget har en større andel av kunnskap om kristendommen. Det er derimot problematisk at det fortsatt heter at elevene skal gis grundigere kunnskap om kristendommen og kunnskap om andre religioner og livssyn.

I høringsnotatet ligger det føringer til flere endringer enn det Kirkerådet kan se er nødvendig. Dette gjelder blant annet fagets forankring i opplæringsloven, at læreren skal være ansvarlig for at undervisningen ikke bryter menneskerettighetene, det vil si skal være objektiv, kritisk og pluralistisk, og navneendringen. Kommentarer til dette følger nedenfor.

Formål – opplæringslov - fagplan

Når det gjelder forankringen av religionens og den kristne kulturarvens plass i skolen, ville det være naturlig å se dette i sammenheng med utformingen av formålet for opplæringen, endringene i opplæringsloven og utformingen av fagplanen. Det var også i denne sammenhengen faget ble dømt i Den europeiske menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg. De ulike høringsfristene legger ikke opp til denne

muligheten for høringsinstansenes del. Kirkerådet beklager en slik prosess og forventer at de instanser som arbeider videre med sakene har anledning til en bedre samordning.

I sitt hørings svar til *NOU 2007:6 Formål for framtida*, vektlegger Kirkerådet at barnehagens og skolens formålsparagraf må legge grunnen for at skole og barnehage setter dem i stand til å leve i, fortolke og forstå et flerreligiøst og livssynspluralistisk samfunn. Videre vil Kirkerådet vektlegge at religionens plass må være i det offentlige rom, hvor den åpent kan diskuteres, og ikke avgrenses til den private sfære. Skolens formål må speile det faktiske forhold at vi har en kristen kulturarv som det er viktig å bringe videre til nye generasjoner. Kirkerådet forventer at skolens formålsparagraf vil reflektere dette.

På samme måte må det være samsvar mellom opplæringslov og fagplan. Kirkerådet er kritisk til at regjeringen foreslår å radikalt endre KRL-fagets særstilling i lovverket, ved å stryke store deler av nåværende § 2-4 i opplæringsloven. Kirkerådet mener at opplæringsloven må fastsette noen generelle prinsipper. Dette gir Stortinget en fortsatt innflytelse over faget. Nærmere innholdsbestemmelse må ligge i fagplanen som for andre ordinære skolefag.

Følgende prinsipper må da fastsettes i opplæringsloven:

- religioners og livssyns plass i skolen
- kvalitativ likebehandling av alle religioner og livssyn
- kvantitativ differensiering med hensyn til omfanget av kristendom i faget, begrunnet i kulturarv, tradisjon og dagens virkelighet

Religionens plass i skolen

Fokus må være; hvordan er det samfunnet lever vi i? Religion har vært, er og må fortsatt være en del av det offentlige rom og ikke forskyves til den private sfære. Dersom dette skjer, vil det være brudd med en lang tradisjon for åpenhet for det religiøse og et stort tap for samfunnet.

Kirkerådet ser positivt på at det i høringsuttalelsen heter at religionsfaget skal være et ordinært skolefag som normalt skal samle alle elevene, og at undervisningen skal medvirke til forståelse, respekt og evne til dialog mellom mennesker med ulik oppfatning av tros- og livssynsspørsmål. Å utvikle respekt og forståelse for hverandre er en viktig forutsetning for at menneskerettighetene skal ha gode levekår i landet vårt.

Kvalitativ likebehandling

Dersom faget fortsatt skal være et dialogfag, må det legges vekt på elevens kjennskap til eget og andres religion/livssyn. Det er da også en selvfølge at alle religioner og livssyn behandles likt. At faget undervises med utgangspunkt i religionenes og livssynenes egenart, vil være med å sikre den kvalitative likebehandlingen og kvaliteten i undervisningen.

Det må være en forutsetning at ikke følgene av fritaksreglene blir at lærerens plikt til å sørge for tilpasset opplæring vil medføre en mer blodfattig undervisning der elevene ikke får innblikk i religionenes uttrykksformer. Skolens undervisning må presentere religion som noe levende og aktuelt, og ikke som noe fortidig og folkloristisk. Dersom undervisningen blir for teoretisk, vil ingen reell dialog og forståelse fremmes. Henvisningen til at religionene og livssynene skal presenteres ut fra deres egenart, blir derfor viktig for å nå målet om dialog og forståelse.

Dette må ikke forstås som et ønske om en forkynnende undervisning. Kristendomsfaget som dåpsopplæring forsvant allerede i 1969. I Fagplanen fra 2005 understrekes dette

sterkere enn noen gang. Trosopplæringsreformen, vedtatt av Stortinget i 2003, gjør skillet mellom hva som er skolens oppgave og hva som er hjemmets og tros-samfunnenes oppgave enda tydeligere. KRL-faget er og skal være et ordinært fag som det undervises i på skolens premisser. Fagets "kikkehullspedagogikk" skal la elevene få tite inn i de ulike religionenes rom for å lære å kjenne, men ikke for å bli en del av.

Kvantitativ forskjellsbehandling

Dommen fra Menneskerettighetsdomstolen problematiserte ikke at kristendommen får en større andel av undervisningen enn andre religioner og livssyn. Det vil være naturlig også i fortsettelsen å beholde denne fordelingen. Som nevnt ovenfor er det viktig at alle elever kjenner den kristne kulturarven og tradisjonen som har preget samfunnet vårt gjennom tusen år. Den realiteten at nærmere 90 % av befolkningen tilhører et kristent trossamfunn, må komme tilsyne også i skolevirkeligheten. Noe annet vil være urimelig.

Siden det er stor variasjon i hvilke religioner og livssyn som er representert på de ulike stedene, vil det være naturlig på de første trinnene å tilpasse undervisningen til de lokale forholdene. Dette må da også medføre mer undervisning om andre religioner i sterkt flerreligiøse områder. Dette vil vi komme tilbake til i høringen til fagplanen for faget.

Religion og livssyn må behandles ut fra perspektivet tradisjon og arv, den enkelte elev står i en sammenheng i familien, i kulturen. Skolen må ikke formidle dette som om religion og livssyn er noe en velger fritt i en tilbudsrekke. Dette er spesielt viktig for de yngste elevene. Hovedfokus her må være å lære å kjenne hverandres religion og livssyn.

Fritak

I praksis har det vist seg at dagens fritaksordning ikke oppleves god nok for elever som tilhører minoritetssamfunn. Det er viktig at alle elever kan få fritak fra deler av undervisningen eller skolens innhold for øvrig som oppleves krenkende for den enkelte mht religion og livssyn. Det er avgjørende at dette også i fortsettelsen ikke bare knyttes til aktiviteter i KRL-faget, men til skolens arbeid generelt.

Kirkerådet ønsker primært en enhetsskole der behovet for fritak er minst mulig. Samtidig viser erfaringen at jo mer livssynsfri en gjør skolen, jo flere friskoler opprettes. Denne utviklingen er heller ikke ønskelig sett fra Kirkerådets side. Det er derfor nødvendig med en fritaksordning som fungerer i praksis og som sikrer alle elever en tilpasset opplæring.

Kirkerådet støtter det fremlagte forslaget som da vil lyde;
Skoleeigaren skal årleg informere elevane og foreldra til elevar under 15 år om reglane for fritak og om innhaldet i opplæringa.

Ansvar for at undervisningen er i tråd med menneskerettighetene

Den generelle tendensen i samfunnet er et ønske om å flytte ansvar og avgjørelser til det lokale nivået. Gjeldende fagplan i KRL viser til "sentrale tekster i ..."¹. Det viser at lærebokforfatterne i praksis allerede har stor innflytelse på innholdet i faget. Når det nå er foreslått at det skal hete *Den som skal undervise i religion, livssyn og etikk, skal presentere ulike verdsreligionar og livssyn på ein objektiv, kritisk og*

---

¹ For eksempel heter det i kompetansemål etter 4.årstrinn: *Mål for opplæringen er at eleven skal kunne*
- fortelle om innholdet i sentrale tekster fra evangeliens framstilling av Jesu liv og virke i Det nye testamente

pluralistisk måte ut frå deira eigenart, er det flere sider ved dette Kirkerådet ønsker å kommentere.

Det må være skoleledelse/skoleeier som har ansvaret for at faget er tilrettelagt på en måte som oppfyller kriteriene i dommen fra Menneskerettighetsdomstolen. Ansvaret for at faget skal oppfylle menneskerettighetene, kan ikke hvile på den enkelte lærer alene.

Når det gjelder begrepsrekken *objektiv – kritisk – pluralistisk*, er dette gode begreper som går igjen i arbeidet med menneskerettighetene. I denne sammenhengen vil Kirkerådet understreke at det er faget som må være objektivt, kritisk og pluralistisk. Sett som beskrivelser av undervisningen, vil det være ønskelig med andre begreper som er enklere å forstå og mer tilpasset den pedagogiske arenaen. Kirkerådet vil for eksempel foreslå å bruke ordet saklig i stedet for objektiv.

Elevene skal generelt trenes til kritisk tenkning. Dette innebærer også at de skal se på egen og andres religion eller livssyn med et kritisk blikk. Spesielt for de minste barnas del, må en være varsom og reflektere over deres evne til å tenke kritisk om sitt eget ståsted. De første årene bør kunnskap om hverandres religion og livssyn være viktigere enn det kritiske perspektivet.

Den didaktiske utfordringen i faget er stor. Kirkerådet ser derfor behovet for en styrket satsing på skolering av lærere som skal undervise i faget. Dette gjelder både lærerhøgskolenes undervisning og tilbudet om etter- og videreutdanning.

Navneendring

Så langt en forstår, krever ikke dommen fra Menneskerettighetsdomstolen en endring av navnet bort fra KRL. Kirkerådet vil peke på at K'en i denne sammenhengen er en symbolbærer i seg selv. På den ene siden kan den oppfattes som et symbol på den plass og sentrale rolle kristendommen har og har hatt i det samfunnet vi lever i. På den andre siden vil den kunne oppfattes som uttrykk for en kvalitativ forskjellsbehandling av de ulike tros- og livssynene i undervisningen.

Kirkerådet velger å beholde K'en i navnet. Med dette ønsker en å tydeliggjøre kristendommens plass i samfunnet. Det er viktig å understreke at K'en ikke skal tolkes i retning av en kvalitativ differensiering, kun at det er en forskjell i undervisning i kvantitativ forstand. Dette uttalte Menneskerettighetsdomstolen var både forståelig og naturlig i den norske skolen.

DEN NORSKE KIRKE

Kirkerådet, Mellomkirkelig råd, Samisk kirkeråd

MKRIA U 2708.2

KISP medlemmene

Dato: 07.03.2008

Vår ref: 08/11-12 GLI

Deres ref:

Referat fra KISP møtet 25. og 26. februar 2008

Tilstede: Raag Rolfsen, Stig Lægdene, Jens Aas Hansen, Guro Almås, Knut Bjørnsen Teige, Kari Jordheim, Inga Marja Matsdatter Steinfjell, Gwen Berge, Iver B. Neumann, Ragnhild Dybdahl, Wenche Fone, Marit Skjeggstad, Daniela Rapisarda, Estrid Hessellund (KUI), Gard Lindseth (sekr.)

Fravær: Harald Nyeggen Sommer, Ingar Nikolaisen Kuoljok, Wenche Fone (Sak KISP 04/08, 05/08, 06/08, 07/08, 08/08), Kari Jordheim (Sak KISP 01/08, 02/08, 03/08, 04/08), Gwen Berge (Sak KISP 01/08, 02/08, 03/08, 04/08), Iver B. Neumann (Sak KISP 06/08, 07/08, 08/08), Ragnhild Dybdahl (Sak KISP 06/08, 07/08, 08/08), Marit Skjeggstad (Sak KISP 06/08, 07/08, 08/08), Daniela Rapisarda (Sak KISP 06/08, 07/08, 08/08), Estrid Hessellund (Sak KISP 06/08, 07/08, 08/08)

KISP 01/08: Godkjenning av innkalling og dagsorden

Vedtak:

KISP godkjenner innkallingen og dagsorden

KISP 02/08: Introduksjon til arbeidet i KISP

Innledninger ved leder i KISP Raag Rolfsen (*se Vedlegg 1*) og Generalsekretær i Mellomkirkelig råd Olav Fykse Tveit.

Sammendrag fra samtalen i KISP

I samtalen ble det lagt vekt på det særegne ved KISP. KISP er en del av den kirkelige strukturen og formelt underlagt Mellomkirkelig råd. Samtidig er KISP et "uregelmessig verb": et ekspertorgan som har frihet til å uttale seg på et faglig grunnlag uavhengig av hva andre organer i kirken måtte mene. KISP har en viss tradisjon for å løfte frem saker som senere har blitt viktige profileringsaker for kirken, slik som f.eks. kampen mot apartheid, hiv-aids problematikk og økonomisk globalisering.

KISP er både et forum for utveksling av ideer og bygging av nettverk samtidig som det er et organ som lager uttalelser som søker å påvirke og skape endring i kirke, samfunn og politikk. KISP har ofte flinke innledere fra fagmiljøer i Norge på sine møter, men en kan gjerne også være flinkere til å dra inn ressurspersoner fra andre kirkelige miljøer.

I forhold til viktige temaer å jobbe med for KISP i perioden fremover ble følgende nevnt: Klima og miljø, økonomisk globalisering (skatteparadis), migrasjon (MKR er

medlem i Churches Commission for Migrants in Europe), Afghanistan saken (særlig aktuell nå). I tillegg ble det sagt at det er viktig for KISP å holder seg orientert om hva som skjer i Europa og EU. Konferansen av Europeiske Kirker (KEK) har et eget kontor i Brussel som heter Church and Society Commission. Dette kontoret følger arbeidet i EU-systemet. Det kan vurderes om KISP bør legge inn et besøk både til Brussel og til "kirkehovedstaden" Genève.

Vedtak:

1. KISP takker for innledningene.
2. KISP velger følgende personer til å sitte i KISP AU: Raag Rolfsen (leder), Guro Almås (nestleder), Gwen Berge og Guro Almås.

KISP 03/08: Den globale kirkes røst i internasjonale spørsmål – Den norske kirkes arbeid i Kirkenes Verdensråd

Innledning ved Leder i CCIA (Commission of the Churches on International Affairs) i Kirkenes Verdensråd, Kjell Magne Bondevik (*se Vedlegg 2* for en lengre versjon av hans innledning)

Sammendrag fra samtalen i KISP

I samtalen refererte Bondevik fra sitt første møte i CCIA og de temaer som CCIA særlig vil prioritere i det videre arbeidet:

1. Midtøsten: oppmuntre kirker i USA til å engasjere seg for de kristne minoriteter
2. Sterkere engasjement i brudd på menneskerettighetene. Særlig Nord Korea, Burma, Eritrea
3. Klimapolitikk
4. HIV-Aids
5. Den kristne-muslimske dialogen, inkludert det å få flere religiøse ledere med i toppnivå politiske dialoger.

I samtalen på KISP ble det snakket en del om den inter-religiøse dialogen. Det ble trukket frem at det kan være en fordel å ha en egen tro når en skal gå i dialog med muslimer, da mange muslimer lettere forholder seg til kristne enn folk som ikke har noen tro. Det ble også diskutert hvor mye av de konflikter og uroligheter vi ser i Midtøsten i dag som dreier seg om religion. Det synes tydelig at mange av konfliktene ikke dreier seg ikke om islam, men at islam likevel brukes som grobunn for å forsterke dem. Det ble trukket frem at det å adressere "ydmykelse" er viktig. Okkupasjon (ref. det palestinske folket), nedsettende snakk om religion (ref. karikaturer), eller Vestens doble standarder i f.eks. atomvåpenspørsmålet (ref. Iran), gir en følelse av ydmyket hos mange mennesker.

Kirkene kan gjøre en viktig jobb med å gjenreise folks verdighet. Kirkene kan være vitner og fortelle om hva som skjer rundt om i verden. Samtidig er det et stort behov for at hjelpearbeidere, fagpersonell, politikere o.a. anerkjenner den viktige rolle religionen spiller rundt om i verden. Kirkene kan nå inn til folk der ikke andre kan, fordi de forstår folks behov for å tro og å høre til i et religiøst fellesskap.

Andre temaer som ble diskutert var; handels- og finansspørsmål, Hiv-Aids, den globale helsepersonell krisen og mulighetene for å ha dialog med terrorister.

Vedtak:

KISP takker for innledningen fra Kjell Magne Bondevik. KISP ønsker å være en bidragsyter til CCIAs arbeid gjennom å samarbeid med Bondevik i hans periode som leder av CCIA.

KISP 04/08: Orienteringssaker

Det ble orientert om følgende saker:

1. Protokoll fra KUIs prosjektkomité 20. november 2007
2. Protokoll fra Møte i Menneskerettighetsutvalget (MRU) 13. desember 2007
3. Referat fra KISP møtet 11. og 12. september 2007
4. Referat fra KISP AU 14. januar 2008
5. Rapport fra kirkelig delegasjonsreise til Midtøsten august 2007
6. Rapport fra Gard Lindseths deltakelse på FN's generalforsamling i New York oktober 2007
7. Rapport fra Raag Rolfsens deltagelse på AGAPE-konsultasjon i Tanzania november 2007
8. Ny bok fra ATTAC om oljeformue, klima og rettferdig fordeling kommer ut 29. februar 2008.

Vedtak:

KISP tar orienteringen til etterretning.

KISP 05/08: Norge som klima- og oljenasjon. Kirkens politisk røst

Innledning ved Ola Skaalvik Elvevold, Nestleder i Natur og Ungdom (*se vedlegg 3*) og Per Terje Vold, Direktør i Oljeindustriens Landsforening (*se vedlegg 4*)

Sammendrag fra samtalen i KISP

Samtalen synliggjorde en totalt forskjellig virkelighetsforståelse mellom oljeindustrien og miljøbevegelsen i denne saken. Fra oljenæringens synspunkt er all den velferd oljen har bidratt med og bidrar til et hovedargument for dens videre liv. I forhold til klima og miljø, er argumentet at næringen gjør så godt den kan, men at det ikke er så mye mer teknisk potensial å hente ut før det tilkommer betydelig statlig støtte til rensning av CO₂ og elektrifisering av sokkelen. Fra miljøbevegelsens synspunkt, er hovedargumentet at oljenæringen er en stor klimasynder, og at vi bør legge til rette for en politikk som gradvis gjør oss mindre avhengig av denne næringen.

Behovet for energi ble diskutert. Mens prognoser viser at verden vil trenge betydelig mer energi i fremtiden, ble det påpekt det uholdbare i å legge opp til en politikk som skal oppfylle slike prognoser. I et klimaperspektiv burde vi både spare mer på energien (som forbrukere), samtidig som det burde diskuteres tak på produksjonen. I forhold til norsk oljeindustri, er forslaget fra miljøbevegelsen å ikke gi næringen nye leteareal, og på sikt skru igjen kranene, mens en gradvis bygger ut alternativ energi.

Det ble diskutert om kjernekraft kunne være en del av løsningen, men dette er ingen mirakelløsning. Det er et sikkerhetsproblem mht. ulykker og lagring av avfall, samtidig er det også dyrt og tidkrevende å bygge ut kjernekraft.

En av de store utfordringene er hvordan en skal forene klimaengasjementet og kampen mot fattigdom. Store deler av verdens befolkning mangler tilgang til elektrisitet;

noe som sees som en viktig betingelse for å komme seg ut av fattigdommen. Her har også miljøbevegelsen en vei å gå for å bli tydeligere i sin argumentasjon om hvordan klima og fattigdom kan forenes bedre.

Diskusjonen dreide seg også om Norges rolle i verden og hva som er vårt bidrag i den store sammenheng. Vi er små, men vi har store utslipp pr innbygger. Samtidig har vi kompetanse på petroleumsindustri. Det ble stilt spørsmål ved om vi kan bli like gode på alternativ energi som vi er på fossil energi?

I forhold til kirkens rolle, er det viktig at oljeindustrien forstår vår kritiske røst. Samtidig må vi også øve oss på å se ting fra oljeindustriens side. Som kirke er det likevel viktig å tenke dette i et globalt rettferdighetsperspektiv, og på denne måten heve oss over snevre egeninteresser. Vi må bruke vår røst til å utfordre vedtatte sannheter og vise at det finnes alternative utviklingsveier. Ikke minst er det et behov for å lete frem alternative prognoser om verdens energibehov, som viser hvordan verden kan bli uavhengig av fossil energi. Vi burde ikke betrakte mennesker som maskiner, men som moralske vesener som kan velge en alternativ utvikling hvor vi forbruker mindre av hensyn til klima og miljø.

Vedtak:

1. KISP takker for innledningene og samtalen.
2. KISP ønsker å komme tilbake til denne tematikken på sitt neste møte.

KISP 06/08: Situasjonen i Afghanistan og retten til å bli beskyttet.

Innledning ved Raag Rolfsen (*se vedlegg 5*)

Høringstekst fra Mellomkirkelig råd (jf. saksorienteringen)

1. Det norske engasjementet i Afghanistan har i mange år vært en humanitær innsats og bistand til utvikling av det sivile samfunn. Dette har skjedd gjennom norske og internasjonale organisasjoner, bl.a. Kirkens Nødhjelp. Dette har vært og må være et hovedperspektiv i norsk engasjement overfor den hardt pressede befolkningen i Afghanistan. Som kirke vil vi først og fremst stille oss solidariske med de mennesker som lider og får sine rettigheter krenket.
2. Norges militære engasjement i Afghanistan har vært diskutert siden det startet i 2001. Det er nødvendig og viktig med en kontinuerlig debatt om å gå inn i en så kompleks situasjon som dette handler om. Vi ser med bekymring på den alvorlige utviklingen i Afghanistan. Taliban og kriminelle grupper er en stor trussel for samfunn og folk i Afghanistan, FN personell og frivillige bistandsorganisasjoner og humanitære organisasjoners mulighet til å utføre sine oppgaver. Flere norske statsborgere er blitt skadd og drept, senest på et hotell i Kabul 14. januar.
3. Bruk av terror er forkastelig som virkemiddel for å oppnå politiske mål, særlig fordi den er rettet mot og rammer spesielt sivilbefolkningen. Dette gjelder også når stater brukere terror for å oppnå sine målsetninger. Innsatsen i Afghanistan er basert på et mandat fra FN til å bekjempe terror og undertrykkelse i dette landet og for å forhindre at det utvikler seg grupper som kan stå bak terror i andre deler av verden. FNs sikkerhetsråd besluttet i 2001 å etablere den internasjonale stabiliseringsstyrken ISAF, hvor Norge deltar i dag. Invasjonen i Afghanistan var et direkte svar på at NATO-landet

USA ble angrepet 11/9-01. Norske styrker er der også som en del av norsk forsvarsforpliktelse i NATO. Med et FN-mandat i ryggen står ISAF-styrkene i en folkerettslig legitim operasjon. Vi anerkjenner at militær makt er et legitimt virkemiddel for å beskytte sivilbefolkningen og for å forhindre at Taliban og kriminelle grupper skal forhindre oppbyggingen av afghanske samfunnsinstitusjoner. I forhold til spørsmålet om rettferdig krig, er det imidlertid i dette tilfellet særlig viktig å vurdere om virkemidlene står i samsvar med det en ønsker å oppnå. Det vil være spesielt viktig å overvåke at ISAF-styrkenes mandat og rolle blir etterlevd når ISAF-styrkene overtar ansvaret for sikkerheten i hele Afghanistan, også de deler som før har ligget under "Operation Enduring Freedom."

4. Når norske styrker med FN-mandat og på grunnlag av en bred politisk støtte i Stortinget tar på seg disse svært krevende og farlige oppdrag, fortjener de støtte og respekt fra det norske folk. Hensikten er å gjøre Afghanistan tryggere og mer stabilt. Det er helt nødvendig for at oppbyggingen av et sivilt og bærekraftig samfunn kan skje.

5. Mellomkirkelig råd vil på denne bakgrunn støtte norske myndigheter når de vil:

- foreta en helhetlig vurdering av kursen på NATO-operasjonen, der det klargjøres bedre hvordan og på hvilken måte operasjonen vil bidra til stabilisering i Afghanistan
- styrke den sivile og humanitære tilstedeværelsen i Afghanistan
- bruke sin innflytelse i internasjonale fora, først og fremst i FN, samt å øve press på NATO, for at også det internasjonale engasjementet skal forsterke den humanitære og sivile innsatsen
- jobbe for at oppdraget gradvis kan overføres til de legitime nasjonale myndigheter.

6. I en stadig mer globalisert verden må det internasjonale samfunn begrense og forhindre ikke-statlige militante grupper virksomhet og utbredelse. Med stor sannsynlighet vil skjøre statsdannelser også i fremtiden måtte forsvares med væpnet makt for å sikre borgernes rettigheter og sikkerhet. I noen tilfeller vil det internasjonale samfunnets rolle være å beskytte befolkningsgrupper fra statens eget misbruk av makt ved folkemord, forbrytelser mot menneskeheten eller etnisk rensing. Ut fra en etisk vurdering må bruk av militærmakt bare være siste utvei, og en bør alltid søke å finne alternative konfliktløsningsmekanismer. Situasjonen i Afghanistan er et eksempel på hvor viktig det er å bekjempe terror og vold både med makt og ved å bygge opp et samfunn som ikke gir grobunn for terror.

7. Det er avgjørende for operasjonens suksess at militære aktører er bevisst på sin særskilte rolle innenfor operasjonsområdet. Denne rollen er å skape sikkerhet slik at andre aktører kan utføre oppgaver innenfor sitt kompetanseområde, det være seg politiarbeid, nødhjelp, bistand til utvikling, støtte til bygging av samfunnsinstitusjoner osv.

8. Bruk av militærmakt alene skaper ikke fred. Ingen har vært tydeligere på dette enn nettopp de militære aktørene i Afghanistan. Det militære instrumentet er relevant bare når andre virkemidler ikke er tilstrekkelig for å verne sårbare befolkninger, og da bare sammen med andre virkemidler som er bedre egnet til å sikre mennesker grunnleggende humanitære, sivile og politiske rettigheter. Det er derfor viktig at bruken av militærmakt følges av et kritisk og våkent blikk. Den norske kirke ønsker også i fremtiden å spille en slik rolle i samspill med andre aktører i samfunnsdebatten.

9. Den kristne tanken om alle menneskers gudgitte likeverd gjør at kirken aldri kan lukke dialogens dør helt. Dette gjelder også i forholdet til Taliban. Gjennom retorikken som synes å ha som formål å skape en sivilisasjonskonflikt kan også legitime anliggender høres. Dette gjelder en anklage om vestlige makters arroganse og mangel på vilje til å ta et konkret oppgjør med en voldelig historie. Taliban er slik også talerør for en generell frustrasjon i den muslimske verden over det som for mange virker som en påtvingelse av vestlig liberalisme. Det å lytte til disse anliggende gjennom retorikken, uten å gå på akkord med grunnleggende prinsipper om sivilbefolkningens rettigheter, kan være et viktig tegn på ydmykhet og respekt for islamsk kultur og tro. Kirken ønsker at norske myndigheter utforsker muligheten for å kunne stå i en slik dialog med Talibans politiske fløy.

Sammendrag av samtalen i KISP:

Samtalen tok utgangspunkt i det forslag til høringsuttalelse fra MKR. Det var en del diskusjon om hva slags status et vedtak fra KISP i denne saken ville ha å si for det videre livet til denne høringsteksten. Det var enighet om at høringsteksten fra MKR er et forslag som KISP ikke trenger å være enig i, men som KISP kunne gi sine kommentarer til. Samtalen i KISP tok sikte på å avklare hva ved teksten det var enighet om, samt å kartlegge uenigheten.

Det var en generell holdning at høringsteksten innebar en glidning vekk fra det som KISP ble enige om på sitt møte i mars 2007 om denne saken. Inntrykket var at høringsteksten er mer positiv til militær intervensjon enn den forrige KISP teksten. Noen av KISP sine medlemmer mente at som kirke er det vår oppgave å problematisere militær intervensjon, snarere enn å gi sin støtte til den. Det var en utbredt holdning at sammenblanding av nødhjelp og militære operasjoner er problematisk. Det kom også kritiske kommentarer til hvorvidt NATO er egnet til, eller bør, ha ansvaret for denne operasjonen.

Samtidig syntes det var enighet i KISP om at et viss internasjonalt militært nærvær å være nødvendig i Afghanistan. Regjeringen i Afghanistan synes fortsatt å være legitim, og en NATO styrke kan fortsatt spille en rolle i å hjelpe denne til å skape stabilitet.

Noen av KISP sine medlemmer mente at det ikke var så stor forskjell på KISP teksten fra mars 2007 og forslaget til høringsuttalelse. Det er ikke snakk om noen ubetinget støtte til militær intervensjon i dette forslaget. Bruk av militær makt må kvalifiseres og begrunnes, og det er kun de politiske løsningene, ikke de militære, som vil skape og bygge freden.

Det var en del diskusjon om hva som er kirkens rolle og hva kirken bør si i denne sammenheng. Ikke minst gjelder dette i forholdet høringsutkastets punkt 9: dialog med Taliban. Noen fryktet at hvis kirken går inn fra dialog med Taliban, ville dette ta seg dårlig ut i media, hvor vi vil oppfattes som naive.

KISP var tydelige på at en skepsis til et militært nærvær i Afghanistan ikke må forstås som noen skepsis eller mistillit til de norske soldatene som er der. Diskusjonen om militært makt er nødvendig for å skape fred, er en annen diskusjon enn hvorvidt norske soldater som tjenestegjør i Afghanistan har tillit eller ikke.

Vedtak:

1. KISP er blitt presentert et forslag til høringstekst om situasjonen i Afghanistan fra Mellomkirkelig råd, og har følgende overordnede kommentarer til forslaget:

- Det er uenighet i KISP om pkt. 4 i forslag til høringsutkast. Flere av komiteens medlemmer uttrykte en skepsis til om i hvilken grad bruk av offensiv krigføring vil lede til stabilisering i Afghanistan. Andre blant komiteens medlemmer mente at bruk av militær makt er en betingelse for å skape stabilisering. Et samlet KISP var enige om at kritikk av ISAF/NATO i Afghanistan ikke skal forstås som en kritikk av de norske styrkene som er der.
- Det er uenighet i KISP om pkt. 9 i høringsuttalelsen. Et flertall i KISP støtter tanken om at det må søkes å igangsette en dialog med Talibans politiske fløy, gitt klare betingelser for en slik samtale. Et mindretall mener det er uheldig å føre en dialog med Taliban.
- KISP synes ikke høringsteksten i tilstrekkelig grad problematiserer den rollen NATO har i operasjonen og om NATO er egnet til å lede denne operasjonen. Det må diskuteres nærmere hva det betyr å øve press på NATO i denne sammenheng.
- KISP er usikker på om den NATO ledede operasjonen har et tydelig folkerettslig mandat.

2. KISP ønsker at disse kommentarene legges ved høringsteksten når Mellomkirkelig råd innkaller til en bredere høring om situasjonen i Afghanistan.

KISP 07/08: Oppfølging av Kirkemøte saken om økonomisk globalisering: KISP sine prioriteringer

Kort innledning om saken ved Gard Lindseth og Jens Aas Hansen (*se vedlegg 6*)

Sammendrag fra samtalen i KISP

Det ble kort redegjort for AGAPE-prosessen og Kirkemøtesaken 2007 om økonomisk globalisering. Komiteen diskuterte kort hva slags språk kirken skal bruke når den uttaler seg om disse spørsmålene. Det kan være bedre å synliggjøre et bibelsk/teologisk *utgangspunkt* for det en uttaler seg om, enn å insistere å bruke et *gjennomført* bibelsk språk igjennom en uttalelse. Et bibelsk språk kan være tilslørende – en kan bruke et bibelsk språk til å skjule både radikale og konservative standpunkter.

Det var enighet om at kirken har noe viktig å komme med i disse spørsmålene, men at det er viktig å vite hva vi snakker om når vi uttaler oss om dette, eller blir vi lett avslørt. Kirken skal både vise hvor den står, og den bør snakke om global rettferdighet, men det er viktig at den har solide folk som fronter dette utad. Kanskje er det viktigere for kirken å stille noen av de grunnleggende spørsmålene, enn å komme med alle svarene? Å stille, gode grunnleggende spørsmål om hvordan en skal bruke oljefondet blir viktig fremover. Men, gitt at vi har tilstrekkelig kunnskap, bør vi i tillegg også gå inn i den konkrete realpolitiske vurderingen av bruken av pengene. Vi må hele tiden utfordre argumentet om at "ingenting nytter". Kirken har en viktig rolle her i å tegne opp en visjon som er mer langsiktig og som viser at vi kan velge en annerledes og mer solidarisk utviklingsvei. Det er ikke kun bistand som er virkemiddelet for å redusere fattigdommen. Det må tenkes radikalt nytt om bruk oljeformuen vår i et globalt perspektiv.

KISP diskuterte også forslaget til uttalelse og det var enighet om at dette er starten på et engasjement som bør utvides etter hvert. Skatteparadissaken er større enn bare å "rydde i eget hus", men det kan være et bra sted å begynne med å adressere KNIF.

Vedtak:

1. KISP vil jobbe videre med oljefond og skatteparadis tematikken.
2. KISP ber Den norske kirkes representanter legge frem følgende uttalelse på KNIFs årsmøte i april 2008:

Ta opp kampen mot skatteparadiser!

På Kirkemøtet 2007 ble følgende vedtatt enstemmig: *Vi ber norske myndigheter arbeide for et reformert globalt finanssystem, der (...) kampen mot korrupsjon og skatteparadis støttes.*

Komiteen for internasjonale spørsmål (KISP) under Mellomkirkelig råd for Den norske kirke har merket seg at Kristen Norges Innkjøpsfelleskap (KNIF), hvor Den norske kirke er medlem, har etiske retningslinjer som ikke har tatt opp i seg den utviklingspolitiske problemstillingen rundt bruk av skatteparadiser. Vi ønsker et sterkt kirkelig engasjement for å få bukt med at selskaper plasserer pengene sine i skatteparadis. Kampen mot skatteparadis er særdeles viktig for å få til en mer global rettferdig fordeling. De fungerer til fordel for Vesten på bekostning av u-landene, som mister skattegrunnlaget.

Vi har merket oss at det i samarbeidsporteføljen til KNIF finnes minst to selskaper som på en eller annen måte er tilknyttet skatteparadiser. Vi vil særlig rette oppmerksomheten mot disse:

- Fruktkonsernet **Bama** importerer bananer fra selskapet Dole som i stor grad benytter seg av fordelene skatteparadisene gir.
- Flyselskapet **Norwegian** bruker fly som er registrert i skatteparadiset Jersey og andre land med gunstige skattevilkår. Dette kommer frem av flyenes registrering i Luftfartsregisteret.

Som representant for over 70 kristne organisasjoner og kirkesamfunn, har KNIF en viktig oppgave med å komme problemet med skatteparadis til livs. Med vedtaket fra Kirkemøtet i ryggen vil vi oppfordre KNIF til å gå foran i den norske kampen mot skatteparadis ved å utfordre selskapene de har inngått avtaler med.

KISP ber derfor KNIF ta opp problemstillingen med disse to selskapene: Bama bør velge fruktleverandører som betaler skatt i landene der plantasjonene ligger. Norwegian bør slutte å bruke fly som er registrert i skatteparadiser.

Dersom en dialog med selskapene ikke fører frem, ber vi KNIF vurdere å erstatte dagens kontrakter med konkurrenter som har høyere etisk standard på bruk av skatteparadiser. En slik praksis kan bane vei for større fokus på dette problemet og kan inspirere andre viktige samfunnsaktører til å følge kirkens gode eksempel.

KISP 08/08: Oppsummering og føringer for arbeidet i KISP

Vedtak:

1. KISP vil at det utredes nærmere hvorvidt neste møte i komiteen kan holdes i Tromsø. Stig Lægdene og Inga Marja Matsdatter Steinfjell jobber sammen med Gard Lindseth med å sette opp et tentativt program for et møte Tromsø.

2. Neste KISP møte blir på en av følgende to tidspunkt

- a) mandag 1. og tirsdag 2. september 2008

- b) torsdag 11. og fredag 12. september 2008

KISP medlemmene bes gi tilbakemelding på hvilket alternativ som passer best.

Referent

Gard Lindseth 07.03.2008

DEN NORSKE KIRKE

Den norske kirkes nord/sør-informasjon(KUI)

MKR, KISP KUIs prosjektkomité

Dato: 26.03.2008

Vår ref: 05/419-25 EHE

Deres ref:

Protokoll fra møte i KUIs prosjektkomité mandag 25.februar 2008 kl. 10.00-15.00

Sted: Kirkens hus, Rådhusgt.1-3, Oslo – møtelokale C (Borg)

Til stede:

Kari Jordheim, Britt Arnhild Lindland, Tor Kjetil Edland, Sigmund Gulliksrud, Camilla Sandbakken, Jan Bjarne Sødal, Heidi Bye, Øyvind Eliassen, Estrid Hessellund (sekr)

Forfall: Ketil Michelsen, Maria Pilar Ambro, Toril Rusås

Åpning v/ Britt Arnhild Lindland

Ass. generalsekretær i Mellomkirkelig råd, *Sven Oppegaard*, var til stede under lunsjen og ønsket den nye KUI-komiteen velkommen til den kommende arbeidsperioden. Han ønsket å berømme KUIs holistiske tenkning omkring nord/sør-relasjoner og informasjon, og var glad for den faglige og menighetspedagogiske kompetansen som denne komiteen besitter.

Sak 1/2008: Valg av leder

Iflg KUIs vedtekter skal prosjektkomiteen selv velge leder – for to år om gangen.

Vedtak: Kari Jordheim ble valgt som leder av KUIs prosjektkomité for 2008-2009

Sak 2/2008: Presentasjon av komiteens medlemmer.

Hver enkelt ble utfordret til å si litt om sin bakgrunn og sine forventninger til KUI-perioden 2008-2011.

Sak 3/2008: Godkjenning av sakliste og protokoll fra siste møte 21.11.2007

Vedtak: Protokoll fra møte 21.11.2007 ble godkjent av dem som sitter over fra den gamle prosjektkomité. Videre ble dagens sakliste godkjent

Sak 4/2008: Orienteringssaker

a) Daglig leder fungerer i nedsatt stilling frem til 1.4.08 (pga prosjektoppdrag for Kirkens Nødhjelp)

b) *Arrangement og lokalbesøk:* Daglig leder orienterte om Distriktskontaktsamling, Kirkens Nødhjelp, 11.-13.1., Lommedalen menighet 3.2 (Grønn menighet), Oslo Internasjonale menighet 3.2.(Syng håp), Valdres folkehøgskule 9.2.(Syng håp, hiv&aids, skaperverk, forbruk og rettferd), Stiftsmøte Nord-Hålogaland 19.-21.2. (Grønne gudstjenester), Hvitvingfoss menighet 2.3. (Syng håp), Island 7.-11.3.(Syng

håp), Asker 6.4. (Syng håp), Torvastad 11.-13.4.(Syng håp), Nordstrand 25.5. (Skaperverk/Syng håp), Rødtvedt 1.6. (Syng håp)

c) *KISP-møte 25.-26.2.*: Kari deltar begge dager, Estrid deltar mandag ettermiddag.

d) *Ny Plan for diakoni* var vedlagt innkallingen. Komiteen konstaterer med glede det utvidede diakonibegrep som ble vedtatt på Kirkemøtet, - et diakonibegrep som omfatter KUIs tenkning og virksomhet.

Definisjon: Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet.

Kari deltar i en arbeidsgruppe som jobber med kursopplegg (kurslederkurs) for implementering av diakoniplanen.

e) *MKR-møte 11.-12.2.*: MKR godkjente KUIs årsplan og budsjett for 2008. I forhold til KM-sakene Økonomisk globalisering og Truet liv – troens svar, ble det fattet flg vedtak (i utdrag):

Økonomisk globalisering som utfordring til kirkene

MKR-08/08 Vedtak:

MKR har mottatt orienteringen om oppfølging av KM-sak 10/07. Rådet merker seg med tilfredshet det som er gjort og ber om at saken blir fulgt opp videre med de merknadene som framkom i møtet:

- videreføre Dnks bidrag til den økumeniske debatten om økonomisk globalisering i regi av Kirkenes Verdensråd
- gjennomtenke og samordne KM-sakene 2007 om økonomisk globalisering og truet liv i samarbeid med Kirkens Nødhjelp og andre aktuelle aktører, deriblant søsterkirker
- fortsette det teologiske arbeidet om økonomisk globalisering
- utfordre fagmiljøer og næringsliv og finne nye samarbeidspartnere for kirkens engasjement
- bidra i kampen mot skatteparadis
- bidra til debatten om bruken av norske oljeinntekter
- utfordre til ansvarlig forvaltning av private og offentlige økonomiske ressurser.

Truet liv - troens svar. Kirkens vitnesbyrd i lys av klimaendringer og arbeid med miljø, forbruk og rettferd

Kirkemøtet vedtok å sette i gang en bærekraftsreform for miljøet fram mot reformasjonsjubileet i 2017. Dyptgripende endringer skal gjennomføres og reformen skal berøre all kirkelig virksomhet, men utfordringene i vedtaket fra Kirkemøtet om miljø og klima går også til alle som enkeltmennesker og til Regjering og Storting. Mellomkirkelig råd diskuterte Kirkemøtets behandling og vedtak i klimasaken, og kom med innspill til hvordan saken skal tas videre

MKR-09/08 Vedtak:

Mellomkirkelig råd tar orienteringen til etterretning og ber om at det presenteres en handlingsplan for MKRs arbeid med denne saken på MKRs møte i mai. MKR ber særlig om at:

- det bygges allianser med andre kirkelige aktører i Norge og internasjonalt, særlig med Kirkenes Verdensråd
- det arbeides videre med det teologiske grunnlaget, og at man finner gode bibelske bilder og fortellinger som kan utfordre til holdnings- og handlingsendring.

KUI: Daglig leder deltar i ulike arbeidsgrupper i de sentralkirkelige råds sekretariat, som følger opp disse spørsmålene.

Sak 5/2008: KUI / Norad.

- a) Virksomhetsplan og budsjett 2008 ble godkjent på MKRs møte 11-13.februar 2008.
- b) Tildelingsbrev fra Norad for 2008 ble presentert. Tildelingen lyder på det søkte beløp: Kr 1.045.000. I betingelsene for årets tildeling er nevnt en del spesifikke krav. Norad vil styrke resultatrapportering og vil utdype dette i et kurs for RORG'ene (Rammeavtaleorganisasjonene) d.13.3.08. Daglig leder møter.

Sak 6/2008: Årets prosjekter og fremdrift (se virksomhetsplan 2008)

2.1. Globalt gudstjenesteliv:

- I lyset av ovenstående KM-saker om økonomisk globalisering og skaperverket er det ønskelig å utarbeide et liturgisk opplegg med dette tema. Det må kunne anvendes i forbindelse med en nord/sør-søndag eller menneskerettighets søndag. (MR-søndag – 2.søndag i advent – er i år d. 7.12.)
Vedtak: Estrid jobber videre med skisse og forslag til arbeidsgruppe.
- TV-aksjonen 2008 er tildelt Blå Kors Norge. Aksjonsdag sø.19.10. Estrid tar kontakt med Blå Kors og hører om de er interessert i et samarbeid om gudstjenesteopplegg for dagen med internasjonalt perspektiv.
- Verdens aidsdag (1.12.). EAA (Ecumenical Advocacy Alliance) har utarbeidet materiell for 2007 som kan oversettes og tilrettelegges for bruk i Norge 2008 (Utarbeides Aug/sept).

2.2. Vennskapsarbeid, dialog og kulturmøter

- Kulturprosjekt Asia, uke 38 2008. Turné med thailandske Ruth og Inchai Srisuwand (asiatisk kirkemusikk) + Peter og Betty Arendt, DK, planlegges. Sør-Hålogaland er interessert i å få besøk. Estrid tar kontakt til Brita Bye.
- Veiledningshefte for vennskapsmenigheter: En enkel veiledning ble etterlyst på siste års møte med SMMs misjonskonsulenter. Både nettutgave og papirutgave vurderes.
KUI-komiteen kom med forslag til arbeidsgruppe (en SMM- og en KN-representant).

2.3. Miljø, forbruk og rettferd.

- Grønn kirkebok er trykket i 2.opplag
- Oppfølging av KM-sakene 2007 "Truet liv – troens svar" og "Kirken og den økonomiske globalisering". Se ovenfor (MKR-møtet febr 08). Artikkel <http://www.rorg.no/Artikler/1704.html> var foreslått lest ved innkallingen.
- Fairtrade/Max Havelaar: Estrid er leder av valgkomiteen. Sakspapir må utarbeides innen årsmøtet 27.3. (frist 13.3.)
- Kirkeårskalender: Sigmund Gulliksrud orienterte om en idé fra Sør-Hålogaland bispedømme. Man har lyst å lage en kirkeårskalender med oversikt over merkedager ifht miljø, forbruk og rettferd. Ressursgruppen skal ha møte 7.3. og vil komme tilbake med mer konkrete utspill.

2.4. Kunnskap og kirkelig refleksjon om Nord/Sør-spørsmål:

Hiv&aids:

- Norden FOCCISA: Møte 19.12.07 i København. Den dansk-norske del av

Norden-FOCCISA core group møttes for å drøfte oppfølging av Lusaka-seminaret i august. Jan Bjarne, Helge Fisknes og Estrid deltok.

- Norden-FOCCISA: hele core group skal møtes 14.-17.4.08 i København
- Norsk/nordisk Training of Trainers seminar i Nidaros 29.-30.9.08 . Seminaret er under planlegging. Utkast var vedlagt innkallingen. Seminaret tar sikte på å gi en innføring i og en metode til videreformidling av ressursmaterialet "En kropp", Positiv-heftet mv. i forhold til ungdom og voksne.

Britt-Arnhild, Jan Bjarne og Estrid er med i planleggingsgruppen, i tillegg til Helge Fisknes og Siv Limstrand fra Kirkens Bymisjon, Roger Cassedy fra Aksept og Einar Tjelle fra Kirkens Nødhjelp.

- Internasjonal hiv&aids-konferanse i Mexico 3.-8.8-2008 + den økumeniske forkonferansen 31.7.-3.8.
Jan Bjarne deltar pva Norden-FOCCISA. Det har ikke vært drøftet hvem som evt. skal delta pva Den norske kirke denne gangen. Forrige gang, Toronto 2006, deltok Stig Lægdene. Det vurderes som strategisk viktig at kirkene er til stede.
Vedtak: KUI henstiller til Mellomkirkelig råd om å innstille en person, og at MRK og KUI deler utgiftene.
(I etterkant av møtet: MKR har akseptert dette, og har innstilt Britt-Arnhild Lindland, som har sagt seg villig til å reise).

2.5. Prosjektstøtte (se sak 7 /2008)

2.6: Nettsidene (se sak 8/2008)

2.7. Kompetanseheving og nettverk (se ovenfor).

RORG: Estrid sitter i RORGs valgkomité, og vil jobbe med denne sak frem mot årsmøtet 21.mai

Sak 7/2008: Søknader om prosjektstøtte

- a) *Søknad fra vennsgrupper CAAM Moss (Comite de Amistad de Aguacatan Y Moss) om støtte til vennsgrupperprosjekt "Forandre verden"*

Vedtak:

Det bevilges kr. 8.000,- til prosjektet under henvisning til KUIs retningslinjer for tildeling av informasjonsstøtte og virksomhetsplan 2008 (2.2. Vennsgrupperarbeid, dialog og kulturmøter).

- b) *Søknad fra KFUK-KFUM Trøndelag krets om støtte til Etikksseminar på volleyballtreff for konfirmanter 9.2.2008*

Vedtak:

Søknaden innvilges med kr. 2.000,- under henvisning til KUIs retningslinjer for tildeling av informasjonsstøtte og virksomhetsplan 2008 (2.3. Miljø, forbruk og rettferd).

Sak 8/2008: KUIs nettsider (HOVEDSAK)

Øyvind Eliassen ble i desember ansatt på kontrakt jan-april 2008 for å videreutvikle KUIs hjemmesider i overensstemmelse med strategiplan 2007-2010. Se www.kui.no – Kunnskapsløftet mv. Rapport fra arbeidet var vedlagt innkallingen.

Øyvind E var til stede på møtet og ga en innføring i tanker og opplegg som bakgrunn

for komiteens videre drøftelse.

Vedtak: KUI komiteen er veldig glade for arbeide som er gjort og oppfordrer Øyvind til å jobbe videre med en elektronisk tilrettlegging av Positiv-heftet for ungdoms- og konfirmantledere. KUI bør legge til rette for gruppeopplegg frem for individuelle opplegg.

Sak 9/2008: Fagdag 2008 om internasjonale spørsmål i kirkelig utdanning.

På forrige møte (20.11.2007) ble følgende konkludert etter respons fra to tidligere deltakere, Jan Opsal og Gunvor Lande:

- det er et ønske om å gå videre med et slikt opplegg
- det ønskes møte om et faglig innhold og et møte mellom relasjoner (de kirkelige utdanningsinstitusjoner)
- 2008 satses på et seminar om *Økonomisk globalisering* (kirke/teologi/nord-sør) på bakgrunn av KISP-heftet og Kirkemøtesaken + metodisk tilnærming: hvordan undervise i dette tema? Hvordan nå frem til unge i en studiesituasjon?
- Tid: i beg. av oktober
- Forslag til innledere: Agnes Aboum, Kenya. Respons fra Norge (Raag Rolfsen, en-to ungdommer (Changemaker/studenten))

Estrid har kontaktet Agnes Aboum, som har gitt positiv respons. Torsdag 9. oktober er fastsatt som dato for fagdagen.

Det bør det gå ut melding til tidl. deltakere/institusjonene om denne datoen før påske (Estrid).

Planleggingskomité: Kari, Inger Kjersti, Camilla Sandbakken, Estrid. Evt. i samarbeid med KISP og NKR/Global info. Kari innkaller til 1. komitémøte i april

Sak 10/2008: Viktige fokus-felt fra komiteens medlemmer

Heidi Bye, Kirkens Nødhjelp, informerte om årets fasteaksjonen "Fra drøm til virkelighet". Oppgang i antall menigheter over hele landet som er engasjert – nesten 1300, inkl frikirkemenigheter. Les mer på www.nca.no

Sak 11/2008: Eventuelt og møter for resten av året

Vedtak: fred 9.mai.2008 kl. 9-14

ma 22. september kl.11-16

ma 17.november kl. 12-17 + middag

Med vennlig hilsen

Kari Jordheim
Leder av KUIs prosjektkomité

Estrid Hessellund
prosjektleder KUI

DEN NORSKE KIRKE

Den norske kirkes nord/sør-informasjon(KUI)

MKR 27108,3

KISP, MKR, KUIs prosjektkomité

Dato: 20.05.2008

Vår ref: 05/419-27 EHE

Deres ref:

Protokoll fra møte i KUIs prosjektkomité 9.5.2008 kl. 9.00-14.00

Sted: Kirkens hus, Rådhusgt.1-3, Oslo – møtelokale C (Borg)

Til stede:

Kari Jordheim (leder), Britt Arnhild Lindland, Ketil Michelsen,, Sigmund Gulliksrud, Toril Rusås, Camilla Sandbakken (fra kl. 10.15), Kristine Hofseth Hovland, Estrid Hessellund (sekr)

Forfall: Jan Bjarne Sødal, Heidi Bye, Maria Pilar Ambro, Tor Kjetil Edland

Velkomst og presentasjon

av ny daglig leder i Global info, Kristine Hofseth Hovland.

Andakt/refleksjon v. Camilla Sandbakken

Sak 12/2008: Godkjenning av saksliste og protokoll fra siste møte 25.2.2008

Vedtak: Protokoll fra møte 25.2.2008 og dagens saksliste ble godkjent.

Sak 13/2008: Orienteringssaker

- a) *Arr. og lokalbesøk:* Hvittingfoss menighet 2.3., Island 7.-11.3., Asker 5.-6.4., Torvastad 11.-13.4., Nordstrand 25.5., Rødtved 1.6. Daglig leder orienterte om spennende lokale seminarer og gudstjenester med Syng håp- og Skaperverkstematikk.
- b) *Nettverks- og kompetansekongress* for ressurspersoner innen Trosopplæring 8.-9.4. Kari Jordheim bidro med diverse innlegg i tilknytning til ny Plan for diakoni. Fra KUI deltok daglig leder også.
- c) *Fagdag for diakonirådgivere* 8.4.: Børre Arnøy, Diakoniseret Lovisenberg, presenterte kurspakke/kurslederkurs til bispedømmene i ny Plan for diakoni. Fra KUI deltok Britt Arnhild Lindland (diakonirådgiver) og daglig leder.
- d) *MKR-møte* 22.-23.5. er under planlegging. KUIs årsrapport & regnskap 2007 er egen sak.
- e) *Grønn hverdag:* daglig leder deltok på årsmøtet 7.5. Det er gledelig å merke seg at Den norske kirke er nevnt flere ganger i årsmeldingen som en aktiv samarbeidspartner. Prosjektet "100 års målene" ble presentert (se www.hundrearsmalene.no). Her er også Dnk med som deltaker.

f) *RORG*: daglig leder er medlem i valgkomiteen. Det pågår rekruttering til nytt styre innen årsmøtet 21.5.

g) Daglig leder refererte kort fra sitt arbeid i *Kirkens Nødhjelp* 1.1.-31.3., som resulterte i en rapport med anbefalinger om "Kirkens Nødhjelp og kirkelige utdanningsinstitusjoner/diakonale organisasjoner". Arbeidet følges opp internt i KN.

Sak 14/2008: KUI / Norad.

a) Årsrapport og regnskap 2007 skal til Norad innen 31.5. Utkast var vedlagt innkallingen.

Vedtak: KUIs prosjektkomité vedtar årsrapport og regnskap for 2007 med de bemerkninger som framkom i møtet. Den endelige rapport oversendes MKR for godkjenning på møtet 22.-23-5.

Sak 15/2008: Årets prosjekter og fremdrift

2.1. Globalt gudstjenesteliv:

- TV-aksjonen 2008 er tildelt Blå Kors Norge. Aksjonsdag sø.19.10. = Kirkens nord/sør-søndag. Samarbeid omkring gudstjenesteopplegg er på gang (Estrid og Kristin Ketilsson).
- *Verdens aidsdag* (1.12.). EAA (Ecumenical Advocacy Alliance) har utarbeidet materiell for 2007 som vil bli oversatt og tilrettelagt for bruk i Norge 2008 (Ferdigstilles aug/sept).
- *MR-søndagen* (sø 7.12.). Det jobbes med å utarbeide et knippe liturgiske andakter med relasjon til Økonomisk rettferdighet. Kan anvendes i både møte- og gudstjenestesammenheng. Ellers henvises til tidligere gudstjenesteopplegg for MR-søndagen som ligger på nettet.

2.2. Vennsaksarbeid, dialog og kulturmøter

- *Kulturprosjekt Asia, uke 38 2008*. Turné med thailandske Ruth og Inchai Srisuwand (asiatisk kirkemusikk) + Peter og Betty Arendt, DK. Invitasjon er sendt ut til menigheter og kor utvalgte steder i Østfold og Sør-Hålogaland. Rønvik menighet, Bodø, og økumenisk opplegg i metodistkirken i Hønefoss er på plass. Avventer endelig respons fra de øvrige.
- *Veiledningshefte for vennsaksmenigheter*. Misjonskonsulent i Tunsberg, Knut Edvard Larsen, og Estrid har hatt møte. Utkast til innhold ble utdelt og drøftet. Målgruppen er norske menigheter som ønsker vennsaksrelasjon til en menighet i et annet land
  - som alternativ til eller som supplement til en misjonsavtale via en misjonsorganisasjon
  - som en del av bispedømmets vennsaksrelasjon
  - som en del av kommunens vennsaksrelasjonHefte tenkes ferdigstilt til Kirkemøtet 2008.

2.3. Miljø, forbruk og rettferd.

- *Bærekraftsreformen*. Oppfølging av KM-sakene 2007 "Truet liv – troens svar" og "Kirken og den økonomiske globalisering". Sakspapir til MKR/AU var vedlagt innkallingen. Estrid orienterte om den videre saksgang. Det endelige saksdokument til KR/MKR/SKR sendes KUI-komiteen med dette referat.
- *Studieopplegg om kirke, klima og miljø* (KUI/MKR/KR i samarbeid med Presteforeningen). Referat fra 1.møte var vedlagt innkallingen. KUI-komiteen var opptatt av at dette ikke måtte bli for akademisk, og understreket viktigheten av en bruksverdi i menighetssammenheng (åpne temakvelder/menighetsråds- og

stabsmøter fram for ”kurs”).

- *Fairtrade/Max Havelaar*: Årsrapporten 2007 beskriver en stø og god utvikling. På årsmøtet mars 2008 ble Sven Thore Kloster valgt inn i styret pva Den norske kirke, og Estrid Hesselund fortsetter i valgkomiteen.
- *Årssyklus – Miljø – freds og rettferdskalender*. Sigmund Gulliksrud presenterte opplegget med ulike merkedager (FN-dager o.a.) på powerpoint, som ressursgruppen i Sør-Hålogaland bispedømme har laget utkast til. Komiteen drøftet det og mente at det var behov for mer tenkning omkring hensikt, målgruppe, behov, kommunikasjonsmessig betydning, kostnader, eierforhold mv. Det må bl.a. avklares om dette er et prosjekt som
  - a) utarbeides og utgis av Sør-Hålogaland med evt. økonomisk støtte fra KUI,
  - b) et samarbeidsprosjekt, både innholdsmessig og økonomisk,
  - c) et KUI-prosjekt (som evt. tas med i årsplanleggingen for 2009)

Vedtak: Sigmund tar merknadene tilbake til sin gruppe for avklaring av ovennevnte og forbereder den som sak på KUI-møtet i september. Powerpoint-presentasjonen sendes ut pr. e-mail med dette referatet.

- *Miljø/etikk-konferanse på Svalbard 4.-7.9.*: Global oppvarming som etisk dilemma. Svalbard kirke 50 år og Kirkelig utdanningssenter i Nord har invitert, bl.a. KISP-medlemmer. Estrid deltar pva KUI.
- *Skaperverkets uke 1.-8 juni*, inkl. Vanndag 3.6. – arrangeres av ressursgruppen i Nidaros med oppfordring til alle menigheter om å feire Skaperverkets gudstjeneste – se www.kirken.no/nidaros

2.4. Kunnskap og kirkelig refleksjon om Nord/Sør-spørsmål:

Hiv&aids:

- Norden-Foccisa core group: 14.-17.4.08 i København. Estrid refererte. Neste core group møte vil bli i Mosambik, des 2008.
- Norsk/nordisk Training of Trainers seminar ”En Kropp” i Nidaros 29.-30.9.08 . Programutkast var vedlagt innkallingen. Britt-Arnhild, Jan Bjarne og Estrid deltar i planlegging og gjennomføring.
- Nordisk ”Teologi og hiv”-møte i Helsinki 29.-30.5.: Jan Bjarne og Estrid deltar
- Internasjonal hiv&aids-konferanse Mexico aug 2008: Britt-Arnhild deltar både på den ekumeniske forkonferansen og selve konferansen pva Dnk (Mellomkirkelig råd og KUI). Flere fra NKR, KN, Changemaker, UD , Kirkens Bymisjon o.a. vil også delta.

2.5. Prosjektstøtte (se sak 16 /2008)

2.6: *Nettidene*: se sak 19 og www.kui.no.

Kontrakten med Øyvind Eliassen utløper med bruk av hans siste timer i løpet av mai. Det trengs fortsatt en nett-medarbeider i KUI etter tapet av den 10 %-stillingen i samarbeid med Kirkeinfo og andre i Kirkerådet.

Vedtak: Det må gjøres en aktiv innsats fra komiteens medlemmer som har tilknytning til student- og/eller ungdomsmiljøer i Oslo for å finne en student eller annen medarbeider som kan begynne i jobben til høsten.

Se vedlegg – til videreformidling til aktuelle personer og på aktuelle oppslagstavler.

2.7. *Kompetanseheving og nettverk* : se ovenfor (Miljø/etikk-konferansen på Svalbard). Videre vil Estrid prioritere noen dager på et tidspunkt med lesing av faglitteratur om Utviklingsteologi.

Sak 16/2008: Søknader om prosjektstøtte

- a) *Søknad fra Buskerud KFUK-KFUM om støtte til Tensing vennskapsarbeid med Bangladesh*

Vedtak:

Det bevilges kr. 8.000,- til prosjektet under henvisning til KUIs retningslinjer for tildeling av informasjonsstøtte og virksomhetsplan 2008 (2.2. Vennskapsarbeid, dialog og kulturmøter).

- b) *Søknad fra Sabeels Venner i Norge om støtte til Palestina-seminarer i Stavanger og Haugesund*

Vedtak:

Det bevilges kr. 10.000 til prosjektet under henvisning til KUIs retningslinjer for tildeling av informasjonsstøtte og virksomhetsplan 2008 (2.4. Kunnskap og kirkelig refleksjon om nord/sør-forhold). I tildelingsbrevet nevnes at man ønsker innholdet av seminarene/tematikken presisert.

- c) *Rapport fra Byåsen og Fana (Konfirmanter til Midtøsten 2007)..*

Rapport var vedlagt innkallingen. KUI har også fått hefte og CD med konfirmantenes refleksjoner, og tillatelse til å legge noe av dette ut på nettsidene.

Vedtak: KUI takker for en grundig rapport og muligheten til å videreformidle gode refleksjoner.

- d) *Søknad fra Changemaker om støtte til Sommer-SNU i Tromsø 2008 ("Forandring fryder")*

Vedtak:

Det bevilges kr. 10.000 til prosjektet under henvisning til KUIs retningslinjer for tildeling av informasjonsstøtte og virksomhetsplan 2008 (2.4. Kunnskap og kirkelig refleksjon om nord/sør-forhold).

I tildelingsbrevet nevnes at man ønsker det blir gitt informasjon om KUI på SNU (Sør-nord-utviklingsseminar).

- e) *Søknad fra Domkirken menighet, Tromsø, om støtte til kirkelig markering av Internasjonal uke (juni)*

Vedtak:

Det bevilges kr. 10.000 til prosjektet under henvisning til KUIs retningslinjer for tildeling av informasjonsstøtte og virksomhetsplan 2008 (2.1., 2.2., 2.4.)

- f) *Søknad fra Norges Sociale Forum til Globaliseringskonferansen 2008*

Vedtak:

Det bevilges kr. 5.000 til prosjektet under henvisning til KUIs retningslinjer for tildeling av informasjonsstøtte og virksomhetsplan 2008 (2.3. Miljø, forbruk og rettferd)

Sak 17/2008: Plan for diakoni og de globale aspekter

Den nye diakonismalmen "Det kunne vært meg" (av Sølvi Ann Fætten) ble omdelt og sunget.

Kari Jordheim innledet med en redegjørelse for de nye aspekter i Plan for diakoni, der temaene *Vern om skaperverket* og *Kampen for rettferdighet* spesielt berører KUIs fokusfelt. Men også temaet *Inkluderende felleskap* i betydning det verdensvide fellesskapet er et berøringspunkt.

Konklusjon på drøftingen: Plan for diakoni er et viktig ressurs- og formidlingsdokument i forhold til norske menigheter, og KUI må spille en rolle i det videre arbeid med implementering av planen, spesielt i forhold til "global" diakoni.

Sak 18/2008:

Fagdag om internasjonale spørsmål i kirkelig utdanning, 9.oktober 2008.

Invitasjon med dato som ble sendt ut i mars, var vedlagt innkallingen. Arbeidsgruppens forslag til program ble framlagt og kommentert. Estrid går videre med å spørre medvirkende.

Tema vil være *Kirken og den økonomiske globaliseringen* på bakgrunn av Kirkemøtesakene 2007. Hovedinnlegg v/ Agnes Aboum, Kenya: Economic Justice as an ethical challenge to church and church based education. Main topics: Poverty, wealth and climate change.

På ettermiddagen: panelopplegg v/personer fra utdanningssammenheng: Hvordan formidle temaene omkring globalisering, økonomisk rettferd og klima/miljøspørsmål inn i kirkelig utdanning?

Sak 19/2008: Positiv-heftet som digitalt læreverk

Muligheten for å tilrettelegge Positiv-heftet (om stemming, seksualitet, hiv&aids) som digitalt læreverk ble nevnt på siste møte i prosjektkomiteen, og Øyvind Eliassen ble bedt om å komme med et forslag og et budsjett-overslag. Dette ble sendt ut til komiteen før møtet.

Vedtak: Komiteen takker for forslaget og for Øyvinds arbeid for KUI for øvrig i kontraktperioden fra januar 2008.

Komiteen ser på forslaget som en stor satsing (med et budsjett opp mot 800.000 kr), og vil ta opp saken igjen på neste møte i september. Man ønsker å innhente erfaringer fra andre organisasjoner med bruk av internett for ungdom. Camilla og Heidi bes undersøke erfaring fra KNs satsing i sitt trosopplæringsprosjekt om religionsdialog, Sigmund utfordres til å undersøke om andre trosopplæringsprosjekter har slike erfaringer (Nordberg, Kolbotn...).

Det må også drøftes videre om hiv&aids (Positiv-heftet) er den rette tematikk å prioritere i en slik evt. storsatsing.

Daglig leder konsulterer Kirkens informasjonstjeneste o.a. for å høre om det kan være av interesse for Kirkerådet at KUI satser på et pilotprosjekt med digitale hjelpemidler – uten i første omgang å låse det til tema eller kostnader.

Sak 20/2008: Viktige fokus-felt fra komiteens medlemmer

Vi hører nytt om aktuelt menneskerettighetsarbeid v/Tor Kjetil Edland

Saken ble utsatt pga Tor Kjetils fravær.

Sak 21/2008: Eventuelt og møter for resten av året

Ma 22. september kl. 11-16. Innspill til møtet sendes Estrid innen 1.9.2008

Ma 17. november kl. 12-17 + middag

Med vennlig hilsen

Kari Jordheim
Leder av KUIs prosjektkomité

Estrid Hessellund
prosjektleder KUI

SAMARBEIDSRÅD FOR MENIGHET OG MISJON**Referat fra møte: 12.03.08****Sted: Kirkens Hus, Rådhusgata 1-3, Oslo****Til stede:****Areopagos:**

Tore Laugerud

Den Norske Israelmisjon:

Jorunn Andestad Langmoen

Den Norske Tibetmisjonen:

Grethe Raddum

Thore Saksberg

Det Norske Misjonsselskap:

Kjetil Aano

Vidar Mæland Bakke

Misjonsalliansen:

Arnt H. Jerpstad

Grethe Matre

Normisjon:

Rolf Kjøde

Kirkemøtet:

Jens Petter Johnsen

Olav Fykse Tveit

Daglig leder av SMM:

Tore Laugerud (avtroppende), Knut Edvard Larsen (midlertidig)

Møtet startet med morgenbønn i kapellet.

Sak SMM 01/08**Referatsaker og informasjon**

- a) *Referatet fra SMM-møtet 05.12.07. Referatet ble godkjent*
- b) *Ny SMM-leders tiltredelse, engasjering av Knut Edvard Larsen som midlertidig leder. Tatt til etterretning.*
- c) *Regnskapsrapport og årsrapport 2007. Regnskapsrapporten og årsmeldingen ble takket for og godkjent.*
2 punkter i handlingsplanen som bare delvis eller ikke var fulgt opp i 2007 ble kort kommentert og pekt på som viktige punkt å følge videre opp: Tiltak 1.11

(om tjenesteordningene i lys av KM-vedtak) og 2.6 (internasjonale besøk). Det ble og etterlyst at organisasjonene kunne være flinkere til å gi daglig leder informasjon om internasjonale besøk.

d) *Nytt fra SMM-PA* (referat fra møte 12.12)

- *Presentasjon av spesialnummer/temanummer av Diakonos* (organ for Det Norske Diakonforbund) om Diakoni, Misjon og Menighet. Ekstra eksemplarer - så langt lageret rekker og mot betaling av porto- kan fås ved å henvende seg til daglig leder.
- *Orientering om status for bokprosjektet Bønner av barn i den verdensvide kirke*. Materiale med barns egne formulerte bønner og tegninger er innsamlet, og boka begynner nå å ta form.
- *"Idehefte/-sider" med tips til menighetene*. SMM-PA vil jobbe videre med hvordan en skal følge opp tanken om å gjøre felles ideer, tips og stoff tilgjengelig for menighetene.

Referatet fra SMM-SPA tatt til etterretning.

e) *Misjonens år i Hamar BD*. Dette er en konkret oppfølging av KM-vedtaket om misjon. En har laget en liten liturgi for markering av misjonens år i gudstjenestene samt samtaleopplegg for menighetsråd og konventsamlingene.

f) *Nytt fra partene*

Tibetmisjonen: Thore Saksberg ansatt som ny administrasjonsleder. Fortsatt spennende i Tibet, Kina strammer generelt grepet inn i forkant av OL. Avtalen om virksomhet i Tibet går ut i desember, og det er usikkerhet om den vil bli fornyet. Ekstrem vinter i Kina, kanskje så mange som 3 mill dyr er frosset i hjel i Tibet. Det blir valg på ny grunnlov i Nepal den 10. april.

Normisjon: NT er nå oversatt til kassonke i Mali. Dette markeres behørig i landet. Myndighetene har nå vedtatt at kassonke skal være et av landets 9 offisielle språk (150.000 som taler dette). Vi har vært med på å berge et språk og gitt det varighet. En rapport om misjonærbarbarn og internatskoler foreligger nå. Ledelsen i Normisjon har gitt sin respons på rapporten. Om selve systemet med langtidsadskillelse fra foreldre sier Normisjon at dette har vært galt, og tar sitt ansvar som organisasjon for dette. 25 % melder at de har hatt det vanskelig og har opplevd ulik grad av omsorgssvikt og krenkelse. Normisjon gir i sin respons med en dyp beklagelse over dette.

Israelsmisjon: Landstyret har nylig vært på befaring av arbeidet i Israel. Arbeidet her går godt. Ved Casparisenteret er det nå en sabbatskole- leder kurs med 135 elever. Tel Aviv: menighetsarbeidet går godt. Ebeneserhjemmet: her er problemstillingen om det er plass til alle i bomberommet - både pasienter, pleierne og deres familier. Arbeider nå med nye websider. Skal ansatte en ny markedsansvarlig.

Kirkerådet: Holder nå på med en rekke planverk som skal vedtas og implementeres: Diakoniplanen: synes å bli godt mottatt og etterspurt, kanskje særlig i diakonibevisste miljøer. Kirkemusikkplan: sendes ut på høring. Gudstjenestereformen: Vedtak, høring og prøving. Vil gjerne ha SMM med på høringen. Trosopplæring: Planlegger overgang fra prosjekt til driftsfase i 2009. Er nå opptatt av hvordan veien videre skal se ut. Stat og kirke: er nå inne i en viktig fase. Miljø og klima: holder på med å utarbeide en 10 års milepælplan. Ellers så står vi overfor en rekrutteringskrise til stillinger i

kirken, særlig til prestestillinger. En kjempeutfordring i tiden fremover!

MKR: Ansatt ny teologisk rådgiver; Beate Fagerli. LVF er nå inne i en fase hvor en er opptatt av "hva det betyr å være en luthersk kirke i en ny tid". "Hvor sterkt skal det uttrykkes at vi er en?" Et viktig spørsmål er også hvordan vi kan støtte hverandre til det å være kirke. Altså ikke bare gi støtte til diakonalt arbeid & bistand men også til det å være kirke, og kunne fremstå som dette. Dette er viktig i LVF sitt Mission development- departement. ROM-prosjektet går nå over i en annen fase hvor en bygger opp et nettverk av ressursmenigheter i hele landet. Nettverket knyttes i startfasen mot Holmlia menighet. Arbeider nå med å forberede kirkelederbesøk (Porvoo). I Church of England har de en avdeling som heter "mission and public affairs". Det er en god kobling mellom misjon og sosialetisk ansvar. Arbeider også for å få inn i teksten til ny utlendingslov dette med religiøs forfølgelse.

Misjonsalliansen: Fint og utfordrende å møte norske menigheter i forbindelse med besøk i anledning oppfølging av misjonsavtaler. Opplever at en går til dekket bord- gode forberedte gudstjenester lokalt. Hva kan vi bidra med inn i dette? Har nå en avtale med Tore Thomassen om å utarbeide en skisse til et opplegg i menighetssammenheng. Nytt blad Tsjili (Misjonsvennen og Fadder slått sammen). Avtale med Plussbank Cup 2008 om støtte til fotballskoler/bygging av nye fotballbaner i Ecuador (Fotball krysser grenser). Er med å etablere en regulert mikrofinans i Vietnam, hvor en starter opp bank for fattige. Har nå etablert kontor i Bryne for å engasjere næringslivet i mikrokredittarbeid.

Areopagos: Er for tiden opptatt med rekruttering av ny direktør. Har merket børskrakket, og spørsmålet er om dette er et U-krakk eller et V-krakk. En annen viktig og spennende sak er nasjonaliseringen av Tao Fong Shang. Hvordan vil institusjonens brobyggerfunksjon mellom øst og vest ivaretas i fremtiden? Kåre Eriksen er ansatt som programkoordinator, skal bl.a arbeide med menighetsavtalene. A. holder nå på å sparke i mål resultatet av Areopagos-stipendiet - en bok med tittelen "Edderkopp og sjøstjerne". En rapport fra Danmark foreligger: 12 ny-religiøse sammenhenger er blitt lyttet til- viser bla. nyreligiøse som har forventninger til kirken som sentrum for åndelig kraft.

NMS: Godt år økonomisk. Men stiller spørsmålet om det er forårsaket av misjonsforeningenes krampetrekninger eller er om vil vise seg å bli en fremtidig trend.

Planlegger generalforsamling i Bergen 9-13 juli. Fokus på kulturelle endringsprosesser. Blir også et spennende musikk samarbeid mellom Anders Rønningen og Ole Paus om "Guds Draum" (som er tema for GF). Det skjer mye i de afrikanske kirkene for tiden. Før var en styrt etter prinsippet: "We have some problems, will you like to help us". Nå : " We have some plans, will you like to join us" I England går NMS nå inn i en ny fase. Engasjementet til nå i Vest-London har vært mye for å lære. Nå, sammen med Carlisle bispedømme, blir NMS med i et team for å plante ungdomsmenigheter.

Økonomisk: Jan-februar resultat viser at menighetene ligger dårligere an enn det en får inn av grupper. Tross i at uttellingen ikke er stor mht det som kommer inn økonomisk gjennom menighetenes misjonsavtaler versus andre givergrupper, så ser NMS det som strategisk viktig å satse på misjonsavtaler.

Sak SMM 02/08 Samtale om utspillet fra Hamar BD om samarbeid

Bakgrunn: KN har sagt opp sin avtale med Hamar bispedømme om internasjonal konsulent. Noen av SMM-organisasjonene har fått henvendelser fra Hamar BD om bilaterale relasjoner og samarbeid.

Sakspapirer: Saksfremlegg fra daglig leder

Vedtak:

SMM ber SMM/AU ta kontakt med Hamar BD for å få en samtale med dem for å avklare hva en evt. fremtidig relasjon mellom SMM-organisasjonene og Hamar Bispedømme vil se ut.

Sak SMM 03/08 Innspill til fellessamlingen 11-12 juni

Sakspapirer: Saksfremlegg fra daglig leder

SMM sin behandling: Det ble gitt innspill til program og innhold for fellessamlingen 11-12 juni.

Vedtak:

Fungerende daglig leder bes lage et utkast til program utfra de innspill som kom frem i møtet og i dialog med Bjørgvin BD. Dette legges frem for SMM/AU i mai til godkjenning.

Sak SMM 04/08 Opplegg for samråd med bispedømmene til høsten

Bakgrunn: SMMs vedtak 34 og 35/07.

Fra behandlingen: Ny daglig leder tiltrer først 4. august. Det ble samtalt om hvordan en skulle forberede gjennomføringen av vedtakene i sak 34 og 35. Det ble reist spørsmål om en besøksrunde rundt til alle bispedømmene allerede til høsten vil kunne være mulig å gjennomføre i praksis. Det var enighet om at en som utgangspunkt søker å få til et møte når BDR-lederne møtes, likeså når stiftsdirektørene møtes. BDR lederne samles antagelig til møte 6.10-2008.

Vedtak:

SMM ber fungerende daglig leder ta initiativ til å få i stand et møte mellom SMM og BDR-lederne og stiftsdirektørene når de samles på sine møter til høsten. SMM/AU bes over sommeren sammen med ny daglig leder å gå gjennom hva en ønsker konkret å ta opp på disse møtene.

Sak SMM 05/08 Misjonsstrategisk samtale: India og Himalayaregionen

---

Grethe Raddum, Tibetmisjon:

T. har arbeidet i over 50 år i Nepal (befolkning 28 mill). I samarbeid med United Mission to Nepal (UMN). UNM sin strategi er bygd på Mika 6,8.

Er opptatt av å arbeide med fattigdomsproblematikken.

I Nepal bidrar vi med konflikthåndtering både i kirke og samfunn. Nylig har det vært 2 nepalesere i Burundi for å lære av forsoningsarbeidet der. De kristne nepalesere har skjønt tilgivelsen fra Gud men ikke tilgivelse av hverandre.

Samarbeider med kursing av lærere, målet er å få til en høyskoleutdanning (samarbeid med Kathmandu University og NLA). Også fortsatt engasjert med vannkraft i Nepal. Går nå på nytt inn i et misjonssykehus, noe en har forsøkt å gå ut av. Grunnen er at myndighetene ikke ønsker lokal nepaleser som leder.

Kirken i Nepal er en av de lokale organisasjoner UNM samarbeider med.

I etnisk Tibet (både Tibet og Quinghai-provinsen i Kina) er det få kristne tibetanere, kanskje bare en håndfull. Det er 2 kinesiske kirker i Lhasa (en tre-selv kirke og en husmenighet). Ikke mulig med tradisjonelt misjonsarbeid. I Quinghai er Tibetmisjonen med i 3 sammenhenger: samarbeid med Friends of China: utruste kirken i kina til selv å gå ut. Blant nomadene i Yushu. Her er et samarbeid med en canadisk-skottsk organisasjon om miljøproblematikk. Nomadene møter nå store endringer i møte med et moderne samfunn.

Tibetmisjon er spredt tynt utover men som biter i en større sammenheng.

Rolf Kjøde; Normisjon:

Normisjons engasjement i Bhutan og Nepal er konsentrert omkring helse, mens i India og Bangladesh har en en mer fullskala misjon. I India er det en selvstendig kirke; Northern Evangelical Lutheran Church (NELC). I Bangladesh har en selvstendiggjort en bit av det sosiale arbeidet fra det rent kirkebyggende, ex er Sancred. India: Er opptatt av: Hva skal Normisjon sitt nærvær i denne regionen være? Har styrket relasjonen og justert vår rolle i forhold til den nasjonale kirke.

Bengalske muslimer, en folkegruppe på 120 mill er en missiologisk utfordring. En regner med at det finnes flere "Jesustroende i moskeen".

Utfordringen er de også de mange minoriteter i India. I grenseområdene mot Meghalaya (Shillong-området) mellom Assam og Bangladesh prøver en nå å finne ut og kartlegge de etniske gruppene det er få kristne blant. Er det her vårt nærvær skal være? 11 lutherske kirker hører sammen i en paraply-sammenslutning: United Evangelical Lutheran Church. Denne vil kunne være en ny samarbeidspartner for Normisjon.

Kjetil Aano henviste til siste nummer av International Bulletin of Missionary Research der det gis en oppdatering av statistikk over kristne i verden med bla. en estimering av antallet "Jesustroende i moskeen"/"christian muslims".

Årsmelding 2007

Kontaktgruppa for Islamsk Råd Norge og Mellomkirkelig råd for Den norske kirke

1. Møtehyppighet og deltakere

I løpet av 2007 møttes Kontaktgruppa for Islamsk Råd Norge (IRN) og Mellomkirkelig råd for Den norske kirke (MKR) 4 ganger. Gruppa har bestått av mer eller mindre faste medlemmer fra IRN og MKR, samt to faste observatører fra Norges Kristne Råd. I tillegg har representanter fra Kirkens Nødhjelp og European Council of Religious Leaders vært til stede på noen av møtene.

Deltakere fra IRN

Senaid Kobilica, Shoaib Sultan, Asghar Ali, Khalid Hussain, Ahmed Ismaili, Bushra Ishaq, Basim Ghoslam, Emir Krilic, Mohammad Hamdan

Deltakere fra MKR

Olav Fykse Tveit, Oddbjørn Leirvik, Anne Hege Grung, Hanna Barth Hake, Knut Kittelsaa, Sunniva Gylver, Olav Dag Hauge, Jan Opsal

Observatører fra Norges Kristne Råd

Ørnulf Steen, Nora Stene Preston

Andre gjester

Vebjørn Horsfjord (European Council of Religious Leaders), Arne Sæverås (Kirkens Nødhjelp), Tale Steen Johnsen (Kirkens Nødhjelp), Hans Erik Raustøl (prosjektleder for ROM: Religionsmøte og menigheten)

Sven Thore Kloster fra Mellomkirkelig råds sekretariat har vært Kontaktgruppas sekretær.

2. Saksoversikt for 2007

- Sak 01/07: Godkjenning av dagsorden 09.03.07, protokoll og observatører
- Sak 02/07: Fellesuttalelse om trosfrihet og konvertering
- Sak 03/07: Drøfting av aktuelle samtaletema for 2007
- Sak 04/07: Godkjenning av dagsorden 23.05.07 og protokoll
- Sak 05/07: Felleserklæring om troserklæring og konvertering
- Sak 06/07: Kjønn og dialog
- Sak 07/07: Fellesuttalelse om rettsaken mot Tore Tvedt
- Sak 08/07: Informasjon fra medlemmer i kontaktgruppa
- Sak 09/07: Godkjenning av dagsorden 22.08.07 og protokoll
- Sak 10/07: Lansering av felleserklæringen om trosfrihet og konvertering
- Sak 11/07: Afghansk asylmarsj og konverteringer
- Sak 12/07: Seminar om religionsfrihet
- Sak 13/07: Godkjenning av dagsorden 28.11.07 og protokoll
- Sak 14/07: Kjønnssrettferdighet
- Sak 15/07: Tanker om interreligiøs sjelesorg
- Sak 16/07: Holdninger til homofili

3. Temaer

Kontaktgruppa har i løpet av 2007 hatt dialog om en rekke temaer og saker av ulik aktualitet. Her følger en oversikt over de viktigste:

Trosfrihet og konvertering

En sentral del av Kontaktgruppas arbeid i 2007 har dreid seg om tros- og religionsfrihet. Arbeidet førte til at Kontaktgruppa kl.1000 den 22.08.07 offentliggjorde en felleserklæring om trosfrihet og konvertering. Senaid Kobilica, Shoaib Sultan, Anne Hege Grung og Olav Fykse Tveit lanserte erklæringen på en pressekonferanse på vegne av Kontaktgruppa.

Felleserklæringen fokuserer på både det menneskerettslige, det holdningsmessige og det teologiske ved trosfrihet og konvertering. I Europa er konvertering en juridisk selvfølge, men det er langt igjen før det aksepteres sosialt. Felleserklæringa kan derfor være av stor holdningsmessig betydning i Norge, og forhåpentligvis av juridisk og teologisk betydning internasjonalt.

Kjønnsrettferdighet og likestilling

Det har også vært arbeidet mye med kjønn og spørsmål knyttet til likestilling i løpet av 2007. Kontaktgruppa har valgt å tilnærme seg temaet ved å bruke begrepet "kjønnsrettferdighet". Kontaktgruppa erkjenner at ingen trossamfunn lever opp til sine egne standarder i forhold til kjønnsrettferdighet, men at dialogarbeidet kan være med på å åpne en debatt om hvordan man tenker seg at forholdet mellom kjønnene skal være.

Kontaktgruppa har i sine samtaler om kjønnsrettferdighet fokusert på tre anliggender:

- 1) Et internt anliggende: I forhold til både kristendom og islam er det ofte kjønnsmessig ubalanse. Innenfor begge religioner er det derfor viktig med kritiske og gode kjønnsperspektiv.
- 2) Et eksternt anliggende: I forhold til storsamfunnet generelt og dialogen med dette er det viktig med et kjønnsperspektiv.
- 3) Også i forhold til dialog som samhandling og interaksjon er det viktig med et kjønnsperspektiv: Det skjer en utfordring, en interaksjon og en bekreftelse i de fleste dialoger. Fordi det finnes patriarkalske strukturer og tradisjoner i både kristendom og islam – både i teori og praksis – kan man risikere å bekrefte hverandres patriarkalske strukturer i en dialogsituasjon hvis man ikke er observante.

Holdninger til homofili

I lys av Kirkemøtevedtaket KM 07/07 om homofile i vigslede stillinger, og som oppfølging av samtalen fra 2006 om ulike teologiske tilnærminger til homofilis spørsmålet, har Kontaktgruppa også i 2007 drøftet temaet homofili.

I forlengelsen av dette ble det også redegjort for hva som skjedde på debattmøtet om homofili og islam på Humanismens hus, 06.11.07 hvor IRN i media ble beskyldt for ikke å ta avstand fra dødsstraff i Iran mot homofil praksis.

Samtalen resulterte i at MKR 12.12.07 offentlig kritiserte IRN for ikke tydelig nok å ha tatt avstand fra dødsstraff for homofil praksis i Iran på prinsipielt grunnlag. IRN på sin side mente at det ikke var riktig å stille dem til ansvar for rettspraksiser i andre land som bryter med menneskerettighetene.

Interreligiøs sjelesorg

Kontaktgruppa har også hatt samtaler om interreligiøs sjelesorg, særlig knyttet til situasjonen med at muslimer av og til oppsøker prester for samtale og sjelesorg. Kontaktgruppa mener at religions- og livssynsbetjening i offentlige institusjoner er noe man bør vie mer oppmerksomhet i tiden framover, og det er gledelig at Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn er engasjert i saken.

Rasisme

I forbindelse med frifinnelse av Tore Tvedt diskuterte Kontaktgruppa rasisme og ytringsfriheten. Kontaktgruppa la vekt på å uttrykke solidaritet ovenfor norske jøder, og offentliggjorde 24.05.07 en uttalelse der de tok avstand fra frifinnelsen av Tore Tvedt.

Afghansk asylmarsj

Kontaktgruppa har hatt samtaler om den afghanske asylmarsjen som fant sted på forsommeren 2007. Protestmarsjen fikk mye oppmerksomhet i pressen, blant annet på grunn av kirkens engasjement og på grunn av rykter om konverteringer. Også muslimer (særlig i Trondheim) var involvert i å hjelpe og samle inn penger til afghanerne uten at dette fikk oppmerksomhet i pressen.

Det forekom trolig ikke konverteringer blant deltakerne i asylmarsjen mens denne pågikk. De fleste av deltakerne var ateistiske maoister, noen var muslimer og noen kristne. De som var kristne hadde konvertert til kristendommen over et år i forveien. Men parallelt med asylmarsjen var det andre afghanere som ble døpt av pinse- og trosmenigheter i både Mjøsa og Hallingdal. Media blandet disse hendelsene sammen, noe som var veldig uheldig både for asylmarsjen og dens støttespillere. På grunn av alle ryktene og den forvirrende mediedekningen var det godt at det var god kontakt mellom MKR og IRN både før, under og etter marsjen.

Samfunnsetisk engasjement

Kontaktgruppa har i løpet av 2007 lagt vekt på at den ønsker å engasjere seg mer i samfunnsetiske problemstillinger og utfordringer. Det har blitt vist interesse for både klimautfordringen, globalisering, freds- og rettferdighetsspørsmål. Under konferansen *Skulder ved skulder* 05.05.07 arrangerte MKR og IRN et seminar om klimaengasjement og religion.

4. Uttalelser fra Kontaktgruppa i 2007

24.05.07: PRESSEMELDING OM DOMMEN I RETTSAKEN MOT TORE TVEDT

Islamsk Råd Norge og Mellomkirkelig råd for Den norske kirke vil sammen uttrykke vår støtte til jøder i Norge når de er redde for konsekvensene dersom

frifinnelsen av Tore Tvedt blir stående. Hans grove og nedsettende ytringer om jødene er forkastelige. Jødene i Norge har krav på trygghet som andre borgere. Den norske rettsstaten må sikre utsatte gruppers sikkerhet. Vi er bekymret for at denne frifinnelsen kan bli oppfattet som en aksept av ytringer som oppfordrer og legitimerer vold mot jøder eller andre grupper av borgere.

Oslo, 24.05.07

For Islamsk Råd Norge,

Generalsekretær
Shoaib Sultan

For Mellomkirkelig råd for Den norske kirke,

Generalsekretær
Olav Fykse Tveit

22.08.07: FELLESEKTLÆRING FOR TROSFRIHET OG KONVERTERING

Introduksjon:

Siden 1993 har det pågått et aktivt dialogarbeid mellom Islamsk Råd Norge og Mellomkirkelig råd for Den norske kirke gjennom en egen kontaktgruppe mellom disse. De grunnleggende verdiene i dette kontinuerlige arbeidet er gjensidig respekt og tillit. Målet er å forebygge konflikter og skape et rom for forståelse mellom muslimer og kristne, også i forhold til storsamfunnet. Det har vært en særlig oppgave å samarbeide for å utfordre fordommer og stereotyper av hverandre, samt å motvirke islamofobi og diskriminering av den muslimske minoriteten i Norge.

I dialogarbeidet vektlegges religionsfriheten. Religionsfrihet er en verdi som må gjenspeiles i holdninger til mennesker av en annen tro enn ens egen. Retten til å skifte religiøs tro er en del av religionsfriheten. I Norge i dag er det ikke mange mennesker som konverterer fra kristendom til islam eller motsatt. Likevel ønsker vi å komme med en fellesekklæring om dette spørsmålet. Ingen skal være i tvil om at religionsfriheten med retten til å konvertere fullt ut er anerkjent som prinsipp, gjenspeilet i holdninger og akseptert i praksis både av Islamsk Råd Norge og Mellomkirkelig råd for Den norske kirke:

Felleserklæring:

Islamsk Råd Norge og Mellomkirkelig råd for Den norske kirke understreker i fellesskap at alle fritt skal kunne velge sin tro. Vi tar avstand fra og ønsker å motvirke vold, diskriminering og trakassering som følge av at mennesker ønsker å konvertere eller har konvertert fra en religion til en annen, enten det skjer i Norge eller i utlandet.

Vi tolker våre ulike religiøse tradisjoner slik at enhver må få velge sin egen tro og religiøse tilhørighet på fritt grunnlag, samt få utøve sin tro – både privat og offentlig.

Når vi misjonerer og informerer om vår egen tro, må dette skje innenfor etisk akseptable rammer, det vil si uten noen form for maktbruk eller manipulasjon. Skal trosfriheten ivaretas, er det viktig at all konvertering skjer på fritt grunnlag.

Som religiøse fellesskap opplever vi, hver på vår side, at det er gledelig når noen ønsker å dele vår tro og bli del av vårt trosfellesskap. Derfor vil vi også, hver på vår side, respektere en persons rett til å konvertere til en annen religion enn vår egen.

Oslo, 22.august 2007

Shoaib M. Sultan,
Generalsekretær,
Islamsk Råd Norge

Olav Fykse Tveit,
Generalsekretær,
Mellomkirkelig råd, Den norske kirke

NÅDENS FELLESKAP**Samarbeidsrådet mellom Den norske kirke og Metodistkirken i Norge****REFERAT FRA MØTE**

Tid: 07.04.2008 kl 10.00-15.00 (Morgenbønn i Domkirken kl 10.00)
Sted: Fredrikstad Domkirke og Borg bispedømmekontor, Fredrikstad

Medlemmer:

Den norske kirke: Helga H. Byfuglien, biskop, Borg
 Vara: Knut Erling Johansen, domprost, Borg (*ikke til stede*)
 Olav Fykse Tveit, generalsekretær, Mellomkirkelig råd (*ikke til stede*)
 Vara: Sven Oppegaard, assisterende generalsekretær, Mellomkirkelig råd
 Beate Fagerli, seniorrådgiver, Mellomkirkelig råd
 Hans Erik Ruud, prost, Kongsberg

Metodistkirken: Øystein Olsen, biskop, Norden og Baltikum (*ikke til stede*)
 Øyvind Helliesen, tilsynsmann, Nord-Vestre distrikt (*ikke til stede*)
 Vara: Vidar S. Bjerkseth, tilsynsmann, Østre distrikt
 Gunnar Bradley, administrativ leder, Metodistkirken i Norge
 Tove Odland, misjonssekretær, Metodistkirken (*ikke til stede*)

Sekretær: Knut Refsdal

Svein J. Veland, styreleder i Norges Kristne Råd, var til stede som observatør på dette møtet.

SAKER

Sak 1	Morgenbønn	Vedlegg	Ansvar
	Helga H. Byfuglien ledet Morgenbønn i Fredrikstad Domkirke. Deretter fortalte kirketjener Knut om kirkens historikk.		
Vedtak			

Sak 2	Informasjon om lokalt økumenisk samarbeid	Vedlegg	Ansvar
	<p>Rådet hadde en samtale med Knut Erling Johansen, Frank Oterholt og Jorunn Wendel, som informerte om det lokale økumeniske samarbeidet, særlig mellom Domkirkens menighet i Den norske kirke og Metodistkirken i Fredrikstad.</p> <p>Av momenter fra det lokale økumeniske arbeidet ble følgende nevnt: faste halvårlege fellesgudstjenester, felles midnattsgudstjenester nyttårsaften, institusjonsandakter, konfirmantundervisning, felles tekstgjennomgang og arbeidsveiledning. Det ble understreket at en viktig suksessfaktor for samarbeidet mellom de to menighetene var at det raskt ble konkretisert, og at det siden har blitt kontinuerlig videreutviklet.</p> <p>Samarbeidet mellom Den norske kirke og Metodistkirken har også vært en viktig pådriver for ytterligere økumenisk samarbeid i Fredrikstad, bl.a. da det tidligere Økumenisk forum ble erstattet med Fredrikstad kristne råd (der alle kirkesamfunn er medlemmer, bortsett fra Pinsemenigheten, Frelsesarmeen og Kristi Menighet). Dette rådet arbeider med en del faste møtepunkter, bl.a. 8. marsgudstjenester og Skaperverkets søndag (fra 2009).</p> <p>En utfordring for samarbeidet mellom Domkirken og Metodistkirken er å få til et mer forpliktende samarbeid på menighetsrådsnivå.</p> <p>Før møtet fortsatt fra sak 3 var rådet en tur innom Metodistkirken for å se på denne. Jorunn Wendel informerte om kirkerommet og menighetens aktiviteter.</p>		

Vedtak			
Sak 3	Referat fra møte 12.12.2007	Vedlegg	Ansvar
Vedtak	Referat er tidligere utsendt via e-post og ble gjennomgått.	x	
Vedtak	<i>Godkjent.</i>		
Sak 4	Samarbeid om diakoni	Vedlegg	Ansvar
	Samtale om hvorvidt diakonalt arbeid kan være et mulig satsingsområde for samarbeidet mellom våre to kirker. Begge våre kirker arbeider nå med en utvidet forståelse av begrepet diakoni. På mange lokale steder har det foregått/foregår det et samarbeid om konkrete diakonale tiltak på økumenisk basis.		
Vedtak	<i>Diakoniplan for Den norske kirke sendes ut til menigheter i Metodistkirken med en anmodning om å gjennomgå denne i menighetsrådet og vurdere mulige tiltak i samarbeid med Den norske kirke. Informasjon om dette gis også til Den norske kirkes menigheter. Guro Hellgren, diakonirådgiver i Den norske kirke, og en representant fra Betanien i Bergen inviteres til det neste møtet i rådet for å gi ytterligere perspektiver på diakonal tenkning og praksis. Til neste møte gjøres det en enkel kartlegging av lokale diakonale økumeniske tiltak.</i>		GB/VSB BF/SO BF/KR GB/KR
Sak 5	Felleserklæringen om rettferdiggjørelse ved tro	Vedlegg	Ansvar
	Rådet fikk en innføring i historien bak felleserklæringen og drøftet muligheten for å avholde en nasjonal markering i Norge da dette er en kirkehistorisk stor begivenhet. Det Lutherske Verdensforbund og Den katolske kirke skrev under i 1999, mens Metodistkirkens Verdensråd sluttet seg til i 2006.	x	
Vedtak	<i>Det satses på å avholde en nasjonal markering høsten 2009, bestående av et seminar og en nasjonal gudstjeneste. Dette bør følges opp av lokale fellesgudstjenester. Den katolske kirke og Den Evangelisk Lutherske Frikirke inviteres til å være med i en nasjonal arbeidsgruppe som starter arbeidet i august 2008.</i>		BF/KR
Sak 6	Overgang av prester mellom kirkesamfunnene	Vedlegg	Ansvar
	Behov for felles kjøreregler. Se vedlagte korrespondanse mellom Metodistkirkens Kabinett og Den norske kirkes Bispemøte. Det ble gitt en påminnelse om hvilke prosedyrer som gjelder for overgang mellom kirkesamfunnene. Søknad og anbefaling må foreligge som grunnlag for beslutning.	x	VSB
Vedtak	<i>Informasjon om prosedyrer gis videre til Bispemøte og deretter proster i Den norske kirke, og til Kabinettet i Metodistkirken.</i>		
Sak 7	Representasjon ved Kirkemøte og Årskonferanse	Vedlegg	Ansvar
	Den norske kirkes representant(er) til Metodistkirkens Årskonferanse har talerett, mens Metodistkirkens representant(er) til Den norske kirkes Kirkemøte ikke har talerett.		
Vedtak	<i>Rådet er av den formening at denne praksisen ikke følger opp intensjonene i Nådens fellesskap og ber AU for Mellømkirkelig Råd om å forberede denne saken til Kirkerådets møte i mai.</i>		BF/SO
Sak 8	Ordning for felles nattverdfeiring	Vedlegg	Ansvar
	Det ble samtalt om behovet for å utvikle en felles nattverdliturgi til bruk i fellesgudstjenester mellom våre to kirker.		
Vedtak	<i>Det anbefales at man bruker liturgien i den kirken der gudstjenesten holdes. Spørsmålet om en eventuell ordning for felles nattverdfeiring til bruk ved spesielle markeringer drøftes videre på neste møte.</i>		

Sak 9	Aktuelle saker	Vedlegg	Ansvar
	<p>Informasjon om aktuelle og relevante saker fra de to kirkene:</p> <p>Metodistkirken avholder sin Generalkonferanse (kirkens øverste organ) 23.04.-02.05.2008, der bl.a. kirkens syn på homofili og organiseringen av kirken internasjonalt er på dagsorden (www.umc.org).</p> <p>Den norske kirke: KKD legger fram stortingsmeldingen om Den norske kirke og staten fredag 11.04.2008.</p>		
Vedtak			
Sak 10	Neste møte	Vedlegg	Ansvar
Vedtak	<i>Mandag 20.10.2008 kl 10.00-15.00, Akersbakken 37 i Oslo.</i>		
Sak 11	Eventuelt	Vedlegg	Ansvar
Vedtak	Ingen saker.		

Oslo, 08.04.2008
Knut Refsdal

Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn

Telefon: styreleder Bente Sandvig 23 15 60 54 koordinator Anders Huuse Kartzow 23 08 13 40

Referat fra møte i Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn

Tid: Onsdag 26. mars kl. 19.00-20.00

Sted: Interkulturelt museum, Tøyenbekken 5

Til stede:

Egil Lothe	Buddhistforbundet
Sven Thore Kloster	Den norske kirke
Olav Fykse Tveit	Den norske kirke
Jan Benj. Rødner	Det Mosaiske Trossamfund
Bikramdeep Sing	Gurduara Sri Guru Nanak Dev Ji
Bjørn Jansen	Holistisk Forbund
Kristin Mile	Human-Etisk Forbund
Bente Sandvig	Human-Etisk Forbund
Shazia Mushtaq	Islamsk Råd Norge
Shoaib Sultan	Islamsk Råd Norge
Espen Lønne Amundsen	Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige
Dag Nygård	Norges Kristne Råd
May-Lisbeth Myrhaug	Oslo Katolske Bispedømme

1 Godkjenning av innkalling, sakliste og saker til eventuelt

- Godkjent av rådsmøte. Ingen saker til eventuelt.

2 Kvinner og homofile i trossamfunn NOU 2008:1

Jan Benj. Rødner (DMT), Kristin Mile (HEF) innledet kort om NOU 2008:1

- les utredningen her:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/NOUer/2008/NOU-2008-1.html?id=496347>

Kristin Mile redegjorde kort for bakgrunnen for NOUen om å utrede bortfallet av unntaket fra arbeidsmiljøloven og likestillingsloven for trossamfunn. Arbeidsmiljøloven gjelder i arbeidslivet, mens likestillingsloven gjelder på alle samfunnsområder. Av hensyn til trosfriheten har utvalget ment at det er galt å oppheve unntakene, men at det er behov for en tydeliggjøring. For likestillingsloven betyr dette at man endrer formuleringen om et unntak som gjelder indre forhold i trossamfunn, til at unntaket gjelder selve religionsutøvelsen, eller stillinger knyttet til utøvelse av religiøse funksjoner.

I arbeidsmiljøloven har man allerede en saklighetsbestemmelse som åpner for forskjellsbehandling ved for eksempel ansettelse. Når det gjelder arbeidsmiljøloven har utvalget derfor ment at unntaket for trossamfunn bør hjemles i generelle saklighetsregler fremfor unntaksregler. Her bortfaller derfor unntaksbestemmelsen, men saklighetsbestemmelsen rommer også religiøst begrunnet forskjellsbehandling. Mile mente at lovforslagene ikke var en innskjerping, men heller en tydeliggjøring av allerede gjeldende rettspraksis

Miles innspill til behandling av NOU:

- At trossamfunn anerkjenner at det er religiøst påbud som skal beskyttes, mens likebehandlingskrav må respekteres så lenge det ikke bryter med religionsfriheten.
- Trossamfunnene må vurdere om forskjellsbehandling ved religiøse funksjoner er et for snevert begrep.
- Trossamfunnene må vurdere om krav om proposjonalitet mellom arbeidsgiver (trossamfunn) og arbeidstaker/den diskriminerte er tilfredstillende formulert. Hva skal veie sterkest – trossamfunnenes behov eller individets opplevelse av å bli diskriminert. Her kan det være riktig av trossamfunnene å uttrykke en viss skepsis.

Jan Benj. Rødner mente at trossamfunnene har blitt hørt i arbeidet med NOU. Hvilken effekt dette lovforslaget vil ha vil komme an på hvordan religionen praktiseres i det enkelte trossamfunn. For DMT får lovforslaget ingen innvirkning. Rødner var opptatt av at lovforslaget ikke tok hensyn til at det er lekfolk (ikke jurister) som vil praktisere lovverket, og at lovgiver måtte gjøre det mer forståelig. I forhold til krav om proposjonalitet var Rødner opptatt av at det ikke nødvendigvis var behov for å definere uforholdsmessig inngripen tydeligere fordi det må være rom for domstolene å bruke skjønn i forhold til vurderinger om diskriminering. I forhold til lovforarbeid mv er det tydelig at domstolene ikke kan overkjøre trossamfunnene i forhold til religionsfriheten.

- Medlemssamfunnene stilte seg positive til et felles høringssvar, men behov for å diskutere dette internt før de evt. kan stille seg positive til lovforslaget.

Vedtak: Enighet om at STL prøver å formulere et felles høringssvar. STL ber om utsettelse på høringsfristen til etter rådsmøte 13. mai.

3 Orienteringssaker

På grunn av knapp tid ble det ikke tid til å gå igjennom noen av orienteringssakene. Det settes av mer tid til orientering om sak 6, 7, 8 og 9 på neste rådsmøte.

1. Oslopolitiet inviterer Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn til seminaret "Bistand for rammede".
  - Invitasjon og program var sendt ut med innkallingen
2. Religion og livssyn i framtidens Norge – landskonferanse på Lillehammer den 13-15. juni. Se www.trooglivssyn.no/konferanse
  - Medlemssamfunnene oppfordres til å sende informasjon om denne konferansen til sine medlemmer.
3. Religionslederforum. 28. oktober (kl 14-20.00)
4. Lokale dialoger. Se www.trooglivssyn.no/dialog
5. 5. mars: Mat i det flerreligiøse Norge.
6. Referansegruppe for rutiner ved årlig kontroll og utbetaling av tilskudd til tros- og livssynssamfunn
7. Referansegruppa for mangfoldsåret
  - Bjørn Jansen orienterte kort om arbeidet. Uttrykte frustrasjon i forhold til mangfoldsårets arbeid. Mener satsningen ikke når relevante og representative grupper for mangfoldet, særlig i forhold til tros- og livssynssamfunn. Neste rådsmøte går mer i dybden på dette.
8. HL-senteret
9. Oslokoalisjonen for tros- og livssynsfrihet

10. Postliste 281107-140308 var utsendt på forhånd

11. Møtekalender 2008: Livsrite og livsfaseverksted og rådsmøte: 13. mai, 15. september og 20. november

- 4 **Godkjenning av STL-referat 041207**
- Godkjent uten merknader
- 5 **Godkjenning av andre referat**
- Godkjent uten merknader
- 6 **Eventuelt**

Oslo, den 3. april 2008

Anders Huuse Kartzow, koordinator - STL

Årsmøtereferat 2008

Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn

styreleder Bente Sandvig   koordinator Anders Kartzow

Referat fra Årsmøte i Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn

Dato: Tirsdag 26. mars, fra 17.00-19

Sted: Interkulturelt museum, Tøyenbekken 5.

Til stede:

Egil Lothe	Buddhistforbundet
Sven Thore Kloster	Den norske kirke
Olav Fykse Tveit	Den norske kirke
Jan Benj. Rødner	Det Mosaiske Trossamfund
Bikramdeep Sing	Gurduara Sri Guru Nanak Dev Ji
Bjørn Jansen	Holistisk Forbund
Kristin Miile	Human-Etisk Forbund
Bente Sandvig	Human-Etisk Forbund
Shazia Mushtaq	Islamsk Råd Norge
Shoaib Sultan	Islamsk Råd Norge
Espen Lynne Amundsen	Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige
Dag Nygård	Norges Kristne Råd
May-Lisbeth Myrhaug	Oslo Katolske Bispedømme

1 Godkjenning av innkalling og dagsorden

Årsmøte godkjente innkalling og dagsorden uten merknader

2 Valg av protokollunderskrivere

Årsmøtets vedtak: May-Lisbeth Myrhaug og Bjørn Jansen undertegner årsmøteprotokollen.

3 Vedtektsendringer

Årsmøtets vedtak: Årsmøte vedtar forslag til ny paragraf 2. Årsmøte overlater til AU å arbeide med den språklig presisering av paragrafen basert på innspill fra årsmøtet. Bakgrunnen for endringen av paragrafen protokollføres.

Bakgrunn:

I arbeid med organisasjonsutvikling i 2007 har fremtidig representasjon i STL for de store og mindre medlemssamfunnene og fremtidige kriterier for medlemskap vært diskutert. Et ledd i dette arbeidet har vært å vurdere endringer i § 2. Ny §2 tar sikte på å sikre at paraplyene i STL kan være representert med et større mangfold av stemmer. Derfor vil §2 også legge begrensninger på hvem som kan være paraplyenes representanter i Rådet.

Ny § 2:

Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) består av oppnevnte representanter fra tros- eller livssynssamfunn, eller paraplyer av disse. Tros- eller livssynssamfunn har to representanter, hvorav en har stemmerett. Paraplyer av tros- eller livssynssamfunn har inntil tre representanter i STL, hvorav en representant har stemmerett. Paraplyer representert i STL kan ikke la seg

Årsmøtereferat 2008

representere av et tros- eller livssynssamfunn som er direkte representert i STL. STL skal ha minst tre møter i året hvorav et møte skal være årsmøte.

4 Årsrapport 2007

Årsmøtets vedtak: Årsmøte vedtok årsrapport 2007.

5 Regnskap 2007

Årsmøtets vedtak: Revisorgodkjent regnskap og balanse 2007 godkjent

6 Arbeidsplan 2008

Årsmøtets vedtak: Arbeidsplanen godkjent. AU innarbeider i arbeidsplanen tros- og livssynsmessig betjening på sykehus med utgangspunkt i May-Lisbeths notat på saken.

7 Budsjett 2008

Årsmøtets vedtak: Budsjett 2008 godkjennes. AU får i oppgave å balansere budsjettet slik at det går i null. Til neste årsmøte utredes muligheten for å øke leders honorar.

8 Valgkomité

Årsmøtets vedtak:

Arbeidsutvalg (for ett år): Espen Lynne Amundsen (Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige), Sven Thore Kloster (Den norske kirke) og Shazia Mushtaq (Islamsk Råd Norge).

Oslokoalisjonen: Ingen kandidat til valg. Valgkomiteen arbeider videre med å finne kandidat. Bente Sandvig fortsetter som representant i Oslokoalisjonen frem til neste rådsmøte (13. mai).

Det protokollføres at Espen Lynne Amundsen og Sven Thore Kloster velges for en ny periode. Shazia Mushtaq velges for sin første periode. Det protokollføres at valgkomiteen får i oppgave å finne erstatter for arbeidsutvalgets kandidater om de trekker seg i løpet av perioden.

9 Medlemskap

Kristensamfunnets medlemskap i STL

Årsmøtets vedtak: Kristensamfunnet innvilges medlemskap i STL og årsmøtet stiller seg bak AUs begrunnelse for dette.

Den norske kirke, Oslo Katolske Bispedømme og NKR's representasjon i Rådet:

Årsmøtets vedtak: Årsmøte gir sin tilslutning til at Oslo Katolske Bispedømme og Den norske kirke er direkte representert i Samarbeidsrådet, og at Norges Kristne Råd er representert som paraplyorganisasjon med de vilkår som følger av dette i forslag til ny § 2.

Oslo 2. april 2007

Anders Huuse Kartzow, koordinator

Protokollunderskrivere:

Bjørn Jansen

May Lisbeth Myrhaug